

Working Paper 2004-03
Payment Systems Group

August, 2004

**The role of CLS Bank in reducing foreign exchange settlement risk:
new challenges and implications for
the Thai payment system policy**

Prepared by Sayan Parivat and Rungsun Hataiseree*

***Keywords:* CLS Bank, foreign exchange settlement risk, Thailand, payments system policy**

---

* Background paper prepared for the upcoming seminar on “The role of CLS Bank in reducing foreign exchange settlement risk and its implications for the Thai payment system policy”. The authors are respectively Senior Director and Team Executive of Payment Systems Group, Bank of Thailand. The views expressed in this paper are those of the authors and do not necessarily represent those of the Bank of Thailand or Bank of Thailand policy. Please address all correspondences to Rungsun Hataiseree, Payment Systems Group, Bank of Thailand, 273 Samsen Rd., Pranakhon, Bangkok 10200, Thailand. Tel: +66(0) 2283-5102; Fax: +66(0) 2282-7717. E-mail: rungsunh@bot.or.th.

ABSTRACT

With the daily average turnover of over US\$1,500 billion, the foreign exchange market is a major potential source of settlement risk and, more significantly, systemic risk. Foreign exchange settlement risk arises due to time lag between the execution of a foreign exchange transaction and its confirmed settlement, and consists of both credit and liquidity risks. Foreign exchange settlement exposure can from time to time be as great as or even exceed the capital of many commercial banks actively taking part in foreign exchange transactions. This would potentially cause the institution in great peril in the event of the failure of its counter-party.

This paper describes the use of the new settlement system--CLS (Continuous Linked Settlement) system-- as part of a solution towards the reduction of foreign exchange settlement risk. It first looks at the principles underlying the new settlement system and its contribution to controlling settlement risk and then analyzes the likely solution for emerging countries like Thailand in the move towards an increasing involvement with the CLS system in the future.

The analysis shows that while participating in the CLS system tends to help improve risk management in the foreign exchange market in many industrialized countries with relatively large foreign exchange settlement exposure, the net benefits arising from the actual participation in the CLS system still remains unclear in the case of emerging countries like Thailand. The analysis also suggests that the *“Third-party solution”*, while still remains some weaknesses, seems to be the most suitable model for Thailand in case there is a pressing need for the country to take part in the CLS system in the future. The paper also points out a set of “critical factors” that need to be taken into account when conducting the cost-benefit analysis aiming at discerning an appropriate “Third-party service provider” in case Thailand plans to join the CLS system in the future.

<i>-Preliminary Contents-</i>	
	<i>Page</i>
<i>Executive summary</i>	
<i>Contents</i>	
<i>List of Charts and Tables</i>	
1. ความเป็นมาและประเด็นปัญหา	1-6
2. CLS Bank กับการลดความเสี่ยงในการส่งมอบธุรกรรมการค้าเงินตราต่างประเทศ	7-17
2.1 ความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk และวิวัฒนาการเพื่อลด FX Settlement risk	
2.2 กลไกการบริหารจัดการและการลดความเสี่ยงด้าน Settlement risk ของ CLS Bank	
3. แนวโน้มธุรกรรมภายใต้กลไก CLS system และช่องทางในการเข้าร่วม CLS Bank	18-23
3.1 ทิศทางธุรกรรมภายใต้กลไก CLS system	
3.2 สถานะของสมาชิกแต่ละประเภทและประโยชน์ของ CLS system	
4. CLS Bank กับระบบการชำระเงินของไทย	24-34
4.1 ภาพรวมความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ในกรณีของไทย	
4.2 การลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk และทางเลือกในการเข้าร่วม CLS Bank	
5. บทสรุปและนัยต่อนโยบายการชำระเงินของไทยในอนาคต	35-38
References	39-40

<i>List of Charts and Boxes</i>	
	<i>Page</i>
Chart 1 Conventional settlement circuit for foreign exchange transactions	9
Chart 2 The likely impact of PvP on the size and duration of FX settlement exposure	13
Chart 3 CLS is a Multicurrency bank	14
Chart 4 How CLS Bank works	16
Chart 5 CLS settlement values	18
Chart 6 CLS settlement volume	19
Chart 7 Types of CLS Participants and their	21
Chart 8 National origin of CLS shareholding bank (%)	22
Chart 9 The share of foreign exchange transactions in Thailand; Comparison between Thai banks and branches of foreign banks	25
Chart 10 Hours at	26
Chart 11 Industry Exposure Profile	27
Chart 12 Possible options for joining CLS for Thailand	29
Chart 13 The Ratio of FX turnover to GDP in some countries	33
Box 1 Definitions and types of risk in FX transaction	8
Box 2 The CLS Bank's Settlement Cycle	15

CLS Bank กับการลดความเสี่ยงในการชำระดุลธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ:
ทางเลือกใหม่ที่ท้าทาย และนัยต่อนโยบายการชำระเงินของไทย*

สายัณห์ ปรวิวัตร

ดร.รังสรรค์ ทัยเสวี

สายระบบการชำระเงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทย

1. ความเป็นมาและประเด็นปัญหา

ระบบการเงินและการชำระเงินระหว่างประเทศได้เผชิญกับความท้าทายอันเกิดจากความเสี่ยงในการชำระดุลและส่งมอบ (Settlement risk) ธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (หรือที่มักเรียกว่า Herstatt risk) มาอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษ นับตั้งแต่กรณีการสั่งปิดสถาบันการเงินของเยอรมันที่ชื่อ “Bankhaus Herstatt” เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 1974 ซึ่งเป็นผลทำให้ปริมาณการชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีมูลค่าลดลงกว่า 60% ในช่วงระยะเวลาเพียง 3 วัน จนมาถึงกรณีของการล่มสลายของกลุ่ม Baring Brothers เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1995 ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดปัญหามากต่อระบบการชำระเงินในกลุ่มประเทศ European Currencies Union (ECU) รวมทั้งทำให้เจ้าหน้าที่ทางการเงินของกลุ่มประเทศดังกล่าวต้องออกมาตรการรองรับเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อเสถียรภาพของระบบการเงิน (Financial Stability) สำหรับกลุ่มประเทศที่เกี่ยวข้อง

ผลพวงจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบการชำระเงินดังกล่าว กรอบกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจของ BIS (2002) ที่ว่า ปริมาณธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศโดยเฉลี่ยต่อวันมีมูลค่าสูงมากถึงกว่า 1.2 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ซึ่งนับเป็นธุรกรรมที่มีปริมาณสูงสุดเมื่อเทียบกับธุรกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดการเงิน (Financial markets) อื่นๆ รวมทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์ของ Allsopp และคณะ (1996) ที่ว่า ระดับความเสี่ยงด้านการชำระดุลและส่งมอบสำหรับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (Foreign exchange settlement risk) ที่ธนาคารพาณิชย์

---

* เป็น Background paper สำหรับประกอบการสัมมนาของธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง “บทบาทและผลกระทบของ CLS Bank ต่อทิศทางและพัฒนาการของระบบการชำระเงินของไทยในอนาคต” ในช่วงปลายปี 2004

หลายแห่งเผชิญผู้มีสัดส่วนสูงกว่าเมื่อเทียบกับเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์เหล่านั้นในบางช่วง ได้ส่งผลทำให้ธนาคารกลางและสถาบันการเงินของประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ (G20) รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ BIS (Bank for International Settlement) ต่างเล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาและจัดให้มีเครื่องมือและ/หรือกลไกการชำระคูลสำหรับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการขจัดและ/หรือลดความเสี่ยงด้าน Foreign exchange (FX) settlement risk

ระบบการชำระเงินแบบใหม่ที่เรียกว่า “Continuous Linked Settlement” (CLS) system นับเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของธนาคารกลางของกลุ่มประเทศ G20 ที่ต้องการลดความเสี่ยงด้านการชำระเงินและการส่งมอบ (Settlement risk) ธุรกรรมการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน credit risk, liquidity risk และ operational risk การชำระเงินภายใต้ระบบ CLS นั้น ได้เปิดช่องให้การดำเนินธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศสามารถชำระเงินโดยผ่านธนาคาร CLS Bank International (CLS Bank) ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศ กลไกการชำระเงินภายใต้ระบบ CLS นั้น ได้มีการนำมาใช้เป็นการครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2002 โดยในขั้นแรก CLS Bank ได้จัดให้มีการชำระเงินโดยผ่านสกุลเงิน 7 สกุลหลัก ได้แก่ (1) ดอลลาร์ สหรัฐฯ หรือ USD (2) ยูโร หรือ EUR (3) เยน หรือ JPY (4) ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ GBP (5) ฟรังก์สวิส หรือ CHF (6) ดอลลาร์ แคนาดา หรือ CAD และ (7) ดอลลาร์ ออสเตรเลีย หรือ AUD และต่อมาได้ขยาย Settlement currencies เป็น 11 สกุล ในช่วงปลายปี 2003 โดยได้เพิ่มสกุลเงินของประเทศนอร์เวย์ (NOK) เดนมาร์ก (DKK) สวีเดน (SEK) และสิงคโปร์ (SGD) รวมทั้งได้เปิดช่องให้มีสมาชิกสมทบในรูปแบบของ Third-party members ได้ตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2002 ที่ผ่านมา

หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ว่ากรชำระเงินโดยผ่านกลไกของ CLS Bank สามารถทำให้การชำระคูลด้านธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีความเสี่ยงลดลงมากกว่าร้อยละ 90 ครอบคลุมข้อเท็จจริงในปัจจุบันที่ว่าปริมาณธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศโดยเฉลี่ยต่อวันมีมูลค่าสูงมากถึงกว่า 1.5 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ¹ ทำให้ธนาคารกลางหลายประเทศที่ระบบการ

¹ จากผลการสำรวจของ BIS (2002) สะท้อนว่า ปริมาณธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศโดยเฉลี่ยต่อวันมีมูลค่าสูงมากถึงกว่า 1.2 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการดำเนินงานของผู้เชี่ยวชาญในตลาดเงินตราต่างประเทศ ส่วนใหญ่เห็นว่า ตัวเลขดังกล่าวน่าจะปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็นกว่า 1.5 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในช่วงปี 2004 ในปัจจุบัน และหากคำนึงถึงธุรกรรมที่เป็นรายการ SWAP ด้วยแล้ว น่าจะมีมูลค่าสูงขึ้นเป็นประมาณ 2-3 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ (Trundle 2003)

เงินมีความเกี่ยวข้องค่อนข้างมากกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศต่างหันมาให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นกับการให้สกุลเงินของประเทศตนเข้าร่วมอยู่ในสกุลเงินที่อยู่ในบัญชีของ CLS Bank ดังเช่นกรณีของธนาคารกลางในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (นอร์เวย์ เดนมาร์ก สวีเดน) รวมทั้งธนาคารกลางสิงคโปร์ ที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนทำให้สกุลเงินของประเทศเหล่านั้นสามารถเข้าร่วมอยู่ในสกุลเงินที่อยู่ในบัญชีของ CLS Bank ได้ในช่วงเดือนกันยายนปี 2003

แม้ว่าในปัจจุบันธนาคารกลางของกลุ่มประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนที่จะดำเนินการให้สกุลเงินของตนเข้าร่วมอยู่ในสกุลเงินที่อยู่ในบัญชีของ CLS Bank แต่ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศอาเซียนบางประเทศที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงและต้องการลด “Herstatt risk” เช่นกรณีของธนาคารกลางสิงคโปร์นั้น ได้เข้าร่วมอยู่ใน CLS Currencies แล้ว ในขณะที่ ธนาคารกลางของฮ่องกง นิวซีแลนด์ และเกาหลีใต้ มีแผนที่จะให้สกุลเงินของตน (HKD, NZD, KRW) เข้าร่วมอยู่ในบัญชีของ CLS Bank อย่างเป็นทางการภายในปี 2004 การเติบโตของธุรกรรมที่ผ่านในบัญชีของ CLS Bank ที่โน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากประมาณ 50 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ณ กันยายน 2002 เป็นเกือบ 1,400 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ณ มีนาคม 2004 นับว่ามีผลกระทบค่อนข้างมากต่อทิศทางและแนวนโยบายด้านการเงินและการชำระหนี้ของประเทศ รวมทั้งกรอบกลยุทธ์และสถานะภาพของธนาคารกลางของกลุ่มประเทศอาเซียนอื่นๆ เช่น ไทยและมาเลเซียในอนาคตอันใกล้ โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าธนาคารกลางและตลาดเงินของกลุ่มประเทศเหล่านี้ที่ยังมิได้เป็นสมาชิกใน CLS Bank จะได้รับผลกระทบในเชิงลบมากน้อยเพียงไรและอย่างไร จากประเทศที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม CLS Bank (อาทิ การถูก discriminate ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะด้าน Price quotation)

ในกรณีของไทยนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการลดความเสี่ยงด้านระบบการชำระเงิน ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการชำระเงิน โดยได้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบการชำระเงินอย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำระบบบาทเน็ต หรือ BAHTNET (Bank of Thailand Automated High-value Transfer Network) ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินสำหรับการโอนเงินรายใหญ่ที่มีมูลค่าสูงที่มีการชำระดุลแบบ RTGS (Real Time Gross Settlement) มาใช้เพื่อช่วยลดความเสี่ยงทางด้าน Settlement risk เป็นเวลาเกือบทศวรรษ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนำระบบบาทเน็ตมาใช้ได้มีส่วนช่วยให้สามารถลดความเสี่ยงในการชำระดุลเกี่ยวกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะด้าน Baht leg แต่

จากผลการศึกษาของ สายัณห์ ปรีวัตร และรังสรรค์ หทัยเสรี (2545) พบว่า ระบบการชำระเงินภายใต้กลไกบาทเนตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะรองรับและ/หรือบรรเทาความเสี่ยงด้าน FX settlement risk สำหรับสกุลเงินตราต่างประเทศอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ที่สำคัญคือ จากผลการสำรวจที่ปรากฏใน BOT (2001) พบว่า “Duration of FX Settlement exposure” ในกรณีที่เป็น การซื้อขายเงินตราต่างประเทศเทียบกับสกุลเงินอื่นๆ นั้น มักมีช่วงระยะเวลาความเสี่ยงอยู่ในช่วง ประมาณ 20 ถึง 30 ชั่วโมง รวมทั้งพบว่า “Size of FX Settlement exposure” มีระดับเฉลี่ยต่อวัน ประมาณ 3,000 - 3,500 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในช่วงปี 2000

การเข้าร่วมกับ CLS Bank ในรูปแบบใด/รูปแบบหนึ่งในอนาคตจึงนับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมระบบ BAHTNET ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้าน FX settlement risk อันเกิดจากการชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ หรือที่มักเรียกว่า “Herstatt risk” อย่างไรก็ดี แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาได้มีการศึกษาจำนวนไม่น้อยเกี่ยวกับ “บทบาทของระบบ BAHTNET ในการลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงินของไทย” อาทิ สายัณห์ ปรีวัตร และ รังสรรค์ หทัยเสรี (2545), สายัณห์ ปรีวัตร และ รังสรรค์ หทัยเสรี (2547a), Pariwat and Hataiseree (2002, 2004) แต่ยังมีการศึกษาวิเคราะห์น้อยมากเกี่ยวกับ “บทบาทและผลกระทบของ CLS Bank ต่อระบบการชำระเงินของไทยในภาพรวม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดี (Pros) และผลเสีย (Cons) เกี่ยวกับแนวทางและ/หรือรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จาก CLS Bank โดยเฉพาะแนวทางที่เรียกว่า “Third-party solution” ทั้งในกรณีของการที่ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมเป็น Third-party โดยตรง หรือเป็นการเข้าร่วมในลักษณะที่ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าร่วมเป็น Third-party โดยตรงก่อน²

เพื่อให้หน่วยงานและสถาบันการเงินไทยที่เกี่ยวข้องมีแนวทางและมุมมองที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการพิจารณาใช้ประโยชน์จากกลไกของ CLS Bank (หรือ CLS system) โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไกในการลดความเสี่ยงด้าน FX settlement risk และต้นทุนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อให้สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญประกอบการกำหนดกรอบกลยุทธ์ด้านนโยบายการชำระเงินของไทย โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับช่องทางและทางเลือกในการ

² มีข้อสังเกตว่า ในทางปฏิบัติการเข้าร่วมกับ CLS Bank ในลักษณะที่ให้ธนาคารกลางทำหน้าที่เป็น Third party โดยตรงก่อนนั้นจำเป็นต้องดำเนินการผ่าน BIS ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล อย่างไรก็ตามขณะนี้ BIS ได้ตอบปฏิเสธในการเข้าร่วมเป็น Settlement member ของ CLS Bank แล้ว แต่ในมุมมองเชิงทฤษฎีถือว่า ทางเลือกนี้ยังเป็น Option หนึ่งที่สามารถทำได้

ใช้ประโยชน์จาก CLS system ในอนาคต บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์ว่า กลไกการชำระเงินโดยผ่าน CLS Bank ได้มีส่วนช่วยทำให้การชำระดุลที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีความเสี่ยงลดลงอย่างไร และในลักษณะใด นอกจากนี้ยังพยายามวิเคราะห์ว่า ทางเลือกที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติในกรณีของไทยมีลักษณะอย่างไร รวมทั้งสะท้อนว่าธนาคารพาณิชย์ไทยและทางการไทยควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบ CLS Bank ในสถานะใดในอนาคต เนื่องจากมีนัยของผลกระทบต่อตลาดการเงินด้วยอย่างมาก ไม่ใช่เฉพาะผลกระทบที่มีต่อระบบการชำระเงินเท่านั้น โดยพยายามเชื่อมโยงการวิเคราะห์เข้ากับข้อมูลการสำรวจสถานะภาพและความเสี่ยงด้าน FX settlement risk ในกรณีของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยดังที่ปรากฏใน BOT (2001) รวมทั้งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกรณีของประเทศกลุ่ม G-10 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีสกุลเงินของตนเข้าร่วมอยู่ในสกุลเงินที่อยู่ในบัญชีของ CLS Bank (หรือเป็นหนึ่งใน CLS currencies) ประกอบด้วย

ส่วนที่ 2 ของบทความนี้วิเคราะห์ถึงลักษณะความเสี่ยงในการชำระเงินและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (FX settlement risk) โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน Principal risk, Credit risk, Liquidity risk และ Operational risk ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่มักเกิดขึ้นอยู่เสมอในการชำระเงินและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่มีได้อิงกับกลไก CLS Bank นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการที่สำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับความพยายามขององค์กรการเงินระหว่างประเทศโดยเฉพาะ BIS และ CPSS (Committee on Payment and Settlement Systems) ในการพัฒนาและจัดสร้างกลไกและกฎระเบียบต่างๆ เพื่อช่วยบรรเทาและลดความเสี่ยงในการชำระเงินและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ถึงทิศทางการชำระดุลธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศภายใต้กลไก CLS system ที่ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่เปิดใช้ครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน 2002 และมีแนวโน้มว่าจะเติบโตอย่างรวดเร็วต่อไปในอนาคต จากการที่มีสมาชิกและสกุลใหม่ๆ เข้าร่วมกับ CLS Bank อย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะของ Settlement members, User members, Third-party members รวมทั้งวิเคราะห์ถึงลักษณะเด่นเฉพาะของสมาชิกแต่ละประเภทและประโยชน์ในการเข้าร่วม CLS Bank

ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ถึงสถานะปัจจุบันและกลไกการลดความเสี่ยงด้าน FX settlement risk ของไทย รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงช่องทางและทางเลือกต่างๆ ในการเข้าร่วม CLS Bank โดย

พยายามสะท้อนถึง “ความเป็นไปได้” และ “เงื่อนไขที่จำเป็น” หากทางการไทยมีแผนนโยบายที่จะเปิดช่องให้ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมกับ CLS Bank และ/หรือใช้ประโยชน์จาก CLS Bank ในรูปแบบใด/รูปแบบหนึ่งในอนาคต โดยวิเคราะห์ถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Potential benefits) จาก CLS Bank รวมทั้งต้นทุนที่สมาชิกใหม่ต้องแบกรับเพิ่มเติม (Potential costs) โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์กับประสบการณ์ของประเทศสมาชิกบางประเทศประกอบด้วย

ส่วนที่ 5 เป็นบทสรุปและนัยต่อนโยบายการชำระเงินของไทยในอนาคต โดยพยายามสะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขและประเด็นด้านความพร้อมของแต่ละทางเลือกที่จำเป็นต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นก่อน รวมทั้งประเด็นเพิ่มเติมที่ทางการไทยจำเป็นต้องศึกษาติดตามต่อไปอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า “มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไรต่อธนาคารกลางและตลาดเงินของประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วมกับ CLS Bank ที่จะถูก discriminate ในรูปของราคาของ Bid-Ask Spread ในตลาดซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ” รวมทั้งในประเด็นที่ว่า “มีแนวโน้มมากน้อยเพียงไรและภายใต้เงื่อนไขใดที่ผลประโยชน์สุทธิจากการเข้าร่วม CLS Bank จะเป็นบวกในกรณีของไทย”

2. CLS Bank กับการลดความเสี่ยงในการชำระดุลธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

2.1 ความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk และวิวัฒนาการเพื่อลด FX Settlement risk

ความเสี่ยงในการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (หรือความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เนื่องจากคู่สัญญาที่เป็นฝ่ายขายได้ดำเนินการจัดส่งเงินตราต่างประเทศ (Sold currency) ให้แก่ผู้ซื้ออย่างสมบูรณ์แล้ว ก่อนที่จะได้รับการยืนยันจากอีกฝ่ายหนึ่งว่าสามารถส่งมอบเงินตราต่างประเทศที่ได้สั่งซื้อ (Purchased currency) ตามเงื่อนไขเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนหน้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เนื่องจากการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศของเงิน 2 สกุล เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่พร้อมกัน ทำให้คู่สัญญาที่เป็นฝ่ายขายต้องตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk เนื่องจากได้ดำเนินการส่งมอบเงินตราต่างประเทศให้แก่ผู้ซื้อไปแล้ว ในขณะที่ยังคงต้องรอคอยคำสั่งยืนยันจากอีกฝ่ายหนึ่งเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศที่ได้สั่งซื้อ³ ความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ดังกล่าวมักเรียกกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “Herstatt risk” โดยที่มีการนำชื่อดังกล่าวมาใช้หลังจากการล่มสลายของธนาคาร Bankhaus Herstatt ในปี 2527 ซึ่งเป็นธนาคารเล็กๆ แห่งหนึ่งในประเทศเยอรมันนี

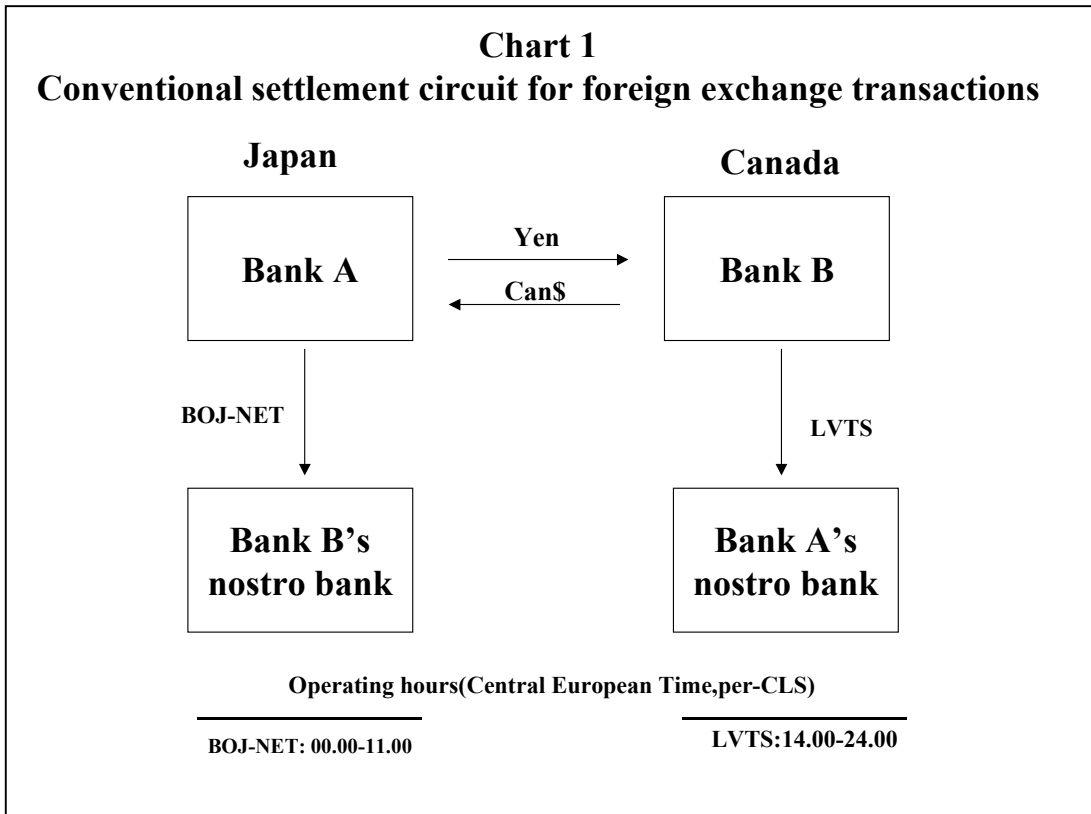
จากการสำรวจของ BIS (2002) พบว่าปริมาณธุรกรรมการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ โดยเฉลี่ยต่อวันมีมูลค่าสูงมากกว่า 1,500 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ซึ่งนับเป็นธุรกรรมที่มีปริมาณสูงสุดเมื่อเทียบกับปริมาณธุรกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดการเงิน (Financial markets) อื่นๆ โดยเฉพาะหากเทียบกับปริมาณธุรกรรมการซื้อขายในตลาดตัวเงินคลังสหรัฐฯ และปริมาณธุรกรรมการซื้อขายในตลาดหุ้นสหรัฐฯ ซึ่งมีมูลค่าเฉลี่ยวันละ 227 และ 29 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ตามลำดับ ที่สำคัญคือการส่งมอบธุรกรรมที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศดังกล่าวมักเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความแตกต่างทางด้าน “กรอบกฎหมายของแต่ละประเทศ” “การส่งมอบเงินต่างสกุลต่างเวลา” (Time zone) “ระบบการชำระเงินของแต่ละประเทศ” ด้วยเหตุต่างๆ คู่ค้าที่ทำธุรกรรมด้วยกัน (Counterparty) จึงมักเผชิญกับความเสี่ยงในหลายรูปแบบในช่วงระหว่างการส่งมอบธุรกรรมที่เกิด

³ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับนิยาม สามารถดูเพิ่มเติมได้จากรายงานผลการศึกษาของ BIS (1996) ซึ่งเป็นรายงานผลการศึกษาที่มักเรียกกันในอีกชื่อหนึ่งว่า Allsopp Report ทั้งนี้ เพื่อเป็นเกียรติต่อนาย Allsopp ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะทำงานฯ ชุดที่ศึกษาเรื่อง “Settlement Risk in Foreign Exchange Operations”

ขึ้นจากการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความเสี่ยงทางด้าน Credit risk, Liquidity risk, Operational risk ดังรายละเอียดที่ปรากฏใน Box 1

Box 1	
Definitions of Types of Risk in FX Transactions	
<p><i>Credit risk</i> เป็นความเสี่ยงที่คู่ค้าฝ่ายหนึ่งไม่สามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้เต็มจำนวนตามภาระผูกพันที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเมื่อถึงช่วงเวลาที่ยกหนดชำระ หรือช่วงเวลาหลังจากนั้น</p>	<p><i>Principal (Herstatt) risk</i> นับเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งของ <i>Credit risk</i> ความเสี่ยงนี้เกิดจากการที่คู่ค้าด้านหนึ่งของธุรกรรมที่เป็น 2 ขาสามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบเงินตราต่างประเทศที่ได้ขายไป (Sold currencies) ได้เต็มจำนวน โดยที่ยังไม่ได้รับการชำระดุลและส่งมอบเงินตราต่างประเทศที่ได้ซื้อไว้ (Bought currencies) จากอีกฝ่ายหนึ่ง</p>
<p><i>Liquidity risk</i> เป็นความเสี่ยงที่คู่ค้าฝ่ายหนึ่งไม่สามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้เต็มจำนวนตามภาระผูกพันที่มีอยู่ เมื่อถึงช่วงเวลาที่ครบกำหนดชำระ แต่จะดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในช่วงเวลาที่ยังไม่สามารถระงับได้อย่างชัดเจนหลังจากนั้น</p>	<p><i>Replacement risk</i> เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการที่คู่ค้าฝ่ายหนึ่งไม่สามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้ เมื่อถึงวันที่ครบกำหนดชำระ ความล้มเหลวดังกล่าวอาจเป็นผลทำให้คู่ค้าของตนไม่สามารถดำเนินการปิดความเสี่ยงหรือปกป้องความเสี่ยงอันเกิดจากการที่ยังมีฐานะการถือครองเงินตราต่างประเทศที่เปิดอยู่ (Unhedged or open market position) และเป็นผลทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม (ณ ราคาตลาด) ในการดำเนินการเพื่อทดแทนหรือปิดความเสี่ยงที่เปิดอยู่ดังกล่าว</p>
<p><i>Operational risk</i> เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากความบกพร่องในระบบข้อมูลและสารสนเทศ หรือการควบคุมภายใน รวมทั้งความบกพร่องที่เชื่อมโยงกับข้อผิดพลาดของมนุษย์ หรือการบริหารงานที่ผิดพลาด โดยที่ข้อบกพร่องต่างๆ ดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงทางด้าน Credit risk และ Liquidity risk</p>	<p><i>Systemic risk</i> เป็นความเสี่ยงที่คู่ค้าฝ่ายหนึ่งในระบบการเงินที่ล้มละลายไปจากการที่ไม่สามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้เต็มจำนวนตามภาระผูกพันที่มีอยู่ ซึ่งทำให้สถาบันการเงินอื่นๆ ในระบบการเงินไม่สามารถดำเนินการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้เต็มจำนวนตามภาระผูกพันที่มีอยู่เมื่อครบกำหนดเวลาชำระ</p>

รูปภาพที่ 1 สะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับกลไกการส่งมอบการส่งมอบธุรกรรมที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศระหว่างธนาคารพาณิชย์ที่เป็นคู่ค้า มีข้อสังเกตว่า กลไกการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ปรากฏในรูปที่ 1 นั้น เป็นกลไกการส่งมอบธุรกรรมด้าน FX ในกรณีปกติทั่วไประหว่างธนาคารพาณิชย์ โดยที่ยังมิใช่กรณีของการส่งมอบธุรกรรมด้าน FX ที่มีกลไกของ CLS Bank เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากรูปที่ 1 เป็นการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศระหว่างธนาคารพาณิชย์ A ในญี่ปุ่น (ซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งในระบบ BOJ-NET) กับธนาคารพาณิชย์ B ในแคนาดา (ซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งในระบบ LVTS) โดยที่ธนาคารพาณิชย์ A เป็นฝ่ายขายเงินเยน โดยแลกกับดอลลาร์ แคนาดาให้กับธนาคารพาณิชย์ B มีข้อสังเกตว่า ระบบ BOJ-NET และระบบ LVTS (Large-value funds transfer system) ต่างเป็นระบบการชำระเงินมูลค่าสูงในกรณีของญี่ปุ่นและแคนาดา ตามลำดับ

ในการชำระดุลการซื้อขายเงินตราต่างประเทศดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์ A จะชำระเงินเยนให้กับธนาคารพาณิชย์ B โดยผ่านระบบ BOJ-NET ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ B มิได้เป็นสมาชิกหนึ่งในระบบ BOJ-NET ธนาคารพาณิชย์ B จำเป็นต้องอาศัยธนาคารพาณิชย์อื่นที่เป็น Participating bank เพื่อรับชำระเงินเยนแทนธนาคารพาณิชย์ B โดยที่ Participating bank ถือเป็น Correspondent bank หรือ Nostro bank ของธนาคารพาณิชย์ B ในทางกลับกัน ธนาคารพาณิชย์ B จะชำระเงินดอลลาร์ แคนาดาให้กับธนาคารพาณิชย์ A โดยผ่านระบบ LVTS เพื่อเข้าบัญชีของธนาคารพาณิชย์ที่เป็น Nostro bank ของธนาคารพาณิชย์ A ดังนั้น คู่ค้าแต่ละรายจะจ่ายเงินในสกุลหนึ่งเพื่อแลกกับเงินอีกสกุลหนึ่ง

ภายใต้กลไกการแลกเปลี่ยนดังกล่าว คู่ค้าที่เป็น Counter party มักเผชิญกับความเสี่ยงในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะความเสี่ยงที่ว่าระบบการชำระเงินมีการดำเนินธุรกรรมที่แตกต่างกันตาม Time zone จากตัวอย่างดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 1 เห็นว่าธนาคารพาณิชย์ A ได้ชำระเงินเงินให้กับธนาคารพาณิชย์ B โดยผ่านระบบ BOJ-NET เสร็จสมบูรณ์แล้ว ก่อนหน้าที่ระบบการชำระเงินในประเทศแคนาดาจะเริ่มเปิดการให้บริการ ในกรณีนี้ หากในช่วงระหว่างนั้นธนาคารพาณิชย์ B เกิดปัญหาการล้มละลาย (Default) ก็เท่ากับว่าธนาคารพาณิชย์ A ได้ชำระเงินเงิน โดยที่จะไม่ได้รับการชำระเงินดอลลาร์ แคนาดา จากธนาคารพาณิชย์ B ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นดังกล่าวมักเรียกว่า “Principal risk” หรือ “Herstatt risk” ซึ่งเป็นความเสี่ยงรูปแบบหนึ่งของ Credit risk

ความเสี่ยง “Herstatt risk” ดังกล่าวจึงเป็นความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระดุลและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และนำไปสู่ความเสี่ยงทางด้าน Systemic risk ต่อระบบการชำระเงินของประเทศอื่นๆ ที่มีธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับระบบการชำระเงินของประเทศที่มีปัญหาแรกเริ่ม ดังสะท้อนได้จากผลพวงที่เกิดขึ้นจากการล้มละลายของธนาคาร Bankhaus Herstatt ในประเทศเยอรมันนีในปี 2527 ซึ่งส่งผลทำให้องค์กรการเงินระหว่างประเทศและธนาคารกลางชั้นนำที่มีธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาดเงินในประเทศตระหนักและเล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างรีบด่วนในการดำเนินการให้มีกลไกใหม่ๆ เพื่อช่วยลด หรือขจัดความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระดุลและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเสี่ยงในการส่งมอบธุรกรรมการค้าเงินตราต่างประเทศเกิดจากการส่งมอบเงินต่างสกุลต่างเวลา โดยมีเวลาส่งมอบที่ซ้อนกันอย่างจำกัดมากระหว่าง Payment and Settlement systems ของแต่ละประเทศเจ้าของสกุลเงินสำคัญ นอกจากนั้น การส่งมอบเงินในแต่ละวันจะเกิดขึ้น ณ สิ้นวันทำการ ดังนั้นจึงไม่มีการส่งมอบเงินแต่ละสกุลได้พร้อมๆ กัน ความเสี่ยงจากการที่คู่ค้าข้างหนึ่งข้างใดอาจไม่ได้รับเงินดังกล่าว คือ foreign exchange settlement หรือ temporal หรือ “Herstatt” risk ซึ่งความเสี่ยงดังกล่าวแม้จะเกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นๆ แต่จำนวนเงินที่ “at risk” อาจเป็นจำนวนสูงมากเป็นหลายๆ เท่าของเงินกองทุนของธนาคารผู้ทำธุรกรรม ความเสี่ยงดังกล่าวก่อให้เกิดความร่วมมือของธนาคารใหญ่ๆ ในตลาดเงิน เพื่อลดความเสี่ยงด้าน foreign exchange settlement ดังจะได้กล่าวถึงโดยสังเขปในลำดับถัดไป

วิวัฒนาการเพื่อลด *settlement risk* ในระยะที่ผ่านมา ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศ G-10 และองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อาทิ BIS และ CPSS ต่างตระหนักถึงความเสี่ยงในการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามปริมาณธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่โน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยได้ดำเนินการในหลากหลายรูปแบบเพื่อพัฒนาแนวทางและกลยุทธ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดความเสี่ยงในการชำระเงินและส่งมอบเงินของธุรกรรม FX อย่างต่อเนื่อง พัฒนาการหนึ่งที่สำคัญที่เกิดขึ้นในปี 1996 ก็คือ การที่ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศ G-10 ได้กำหนดกรอบกลยุทธ์ 3 ประการ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงทางด้าน Systemic risk ที่เชื่อมโยงกับการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ โดยที่กรอบกลยุทธ์แรกมุ่งเน้น “การดำเนินการในส่วน of ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง” ในการควบคุมระดับความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (FX settlement exposure)

สำหรับกรอบกลยุทธ์ที่สองมุ่งเน้น “การดำเนินการในส่วน of อุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์” ในการบริหารจัดการให้มีระบบหรือการบริการที่สามารถรองรับความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศสกุลเงินต่างๆ ส่วนกรอบกลยุทธ์ที่สามมุ่งเน้น “การดำเนินการในส่วน of ธนาคารกลาง” ในการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดความคืบหน้ามากขึ้นในส่วน of ภาคเอกชนในการพัฒนาให้มีระบบรองรับความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

หลังจากนั้นไม่นานนัก ได้มีการพัฒนาแนวทางใหม่ๆ เพิ่มเติม 2 ประการ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงที่เชื่อมโยงกับการชำระเงินและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ โดยที่แนวทางแรกมุ่งเน้นการลด duration ของ settlement exposure โดยการปรับปรุงการคำนวณ การบริหาร exposure ของแต่ละธนาคาร และการปรับปรุงให้มี alignment ของ settlement timing ให้ใกล้เคียงกันมากขึ้นระหว่างระบบการชำระเงิน รวมทั้งการใช้ intraday final settlement โดยการใช้ระบบ Real-time Gross Settlement (RTGS) ซึ่งได้มีการยึดเวลาส่งมอบเพื่อให้มีระยะเวลาทำการที่ซ้กันระหว่าง time zone ต่างๆ มากขึ้น ในขณะที่แนวทางที่สองมุ่งเน้นการลดการลด settlement flows ระหว่างคู่ค้าที่ทำธุรกรรมด้วยกัน (original trades) โดยการพัฒนา bilateral และ multilateral arrangements สำหรับการทำให้ netting ธุรกรรม FX ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงกฎหมายให้ยอมรับระบบ

netting มีข้อสังเกตว่า พัฒนาการด้าน netting ได้ช่วยลด Settlement flow ได้ประมาณร้อยละ 50 ตามผลการศึกษาของคณะกรรมการ CPSS ในปี 1998 ตามที่ปรากฏในรายงาน BIS (1998)

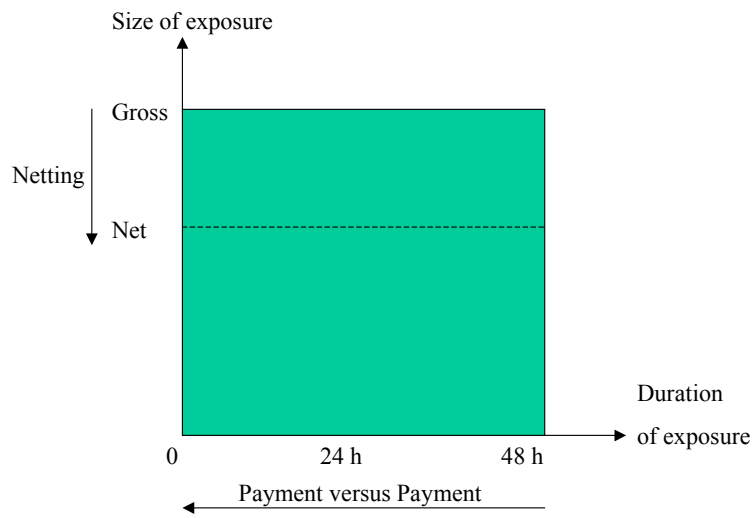
2.2 กลไกการลดความเสี่ยงของ CLS Bank และลักษณะเด่นเฉพาะบางประการ

แม้ว่าได้มีความพยายามในระดับสากลในการพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องมือต่างๆ เพื่อช่วยลดขนาด (Size) และระยะเวลา (Duration) ของ settlement exposure แต่นับว่าเป็นเครื่องมือที่ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอในการช่วยลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement เนื่องจากยังไม่สามารถดำเนินการส่งมอบเงินได้พร้อมกัน ความเสี่ยงด้าน settlement risk จึงยังคงมีอยู่ ดังนั้น ในปี 1997 ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศ G 20 จึงได้ร่วมกันจัดตั้ง CLS Bank International (CLS Bank) ขึ้น ในภาพรวม CLS system เป็นระบบการชำระเงินระหว่างประเทศที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement สำหรับสกุลเงินสำคัญต่างๆ โดยอาศัยกลไกการชำระเงินแบบใหม่ที่เปิดช่องให้มีการส่งมอบธุรกรรม 2 ขาพร้อมๆ กัน โดยใช้หลักการ payment – versus – payment (PVP)

หลักการ PVP ที่ CLS Bank นำมาประยุกต์ใช้ดังกล่าว นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้สามารถช่วยขจัดความเสี่ยงในการชำระเงินและการส่งมอบธุรกรรม FX โดยเฉพาะความเสี่ยงทางด้าน Credit risk และ Liquidity risk จากการที่สามารถทำให้การชำระเงินและการส่งมอบธุรกรรมเกิดขึ้นพร้อมๆ ซึ่งแตกต่างจากระบบเดิมที่มีความล่าช้าประมาณ 2 วัน (T+2) ในการชำระดุลด้านธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ค้าเงินตราต่างประเทศ (โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์) ตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยงในการชำระดุล (Settlement exposure) จากการที่คู่ค้าอีกฝ่ายหนึ่งอาจประสบปัญหาใด/ปัญหาหนึ่งขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว⁴ หลักการ PVP ที่ CLS Bank นำมาใช้ดังกล่าวจึงนับเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยลด “Size of FX Settlement exposure” ตลอดจน “Duration of FX Settlement exposure” ในการชำระดุลและส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้ดังรายละเอียดที่ปรากฏในรูปภาพที่ 2

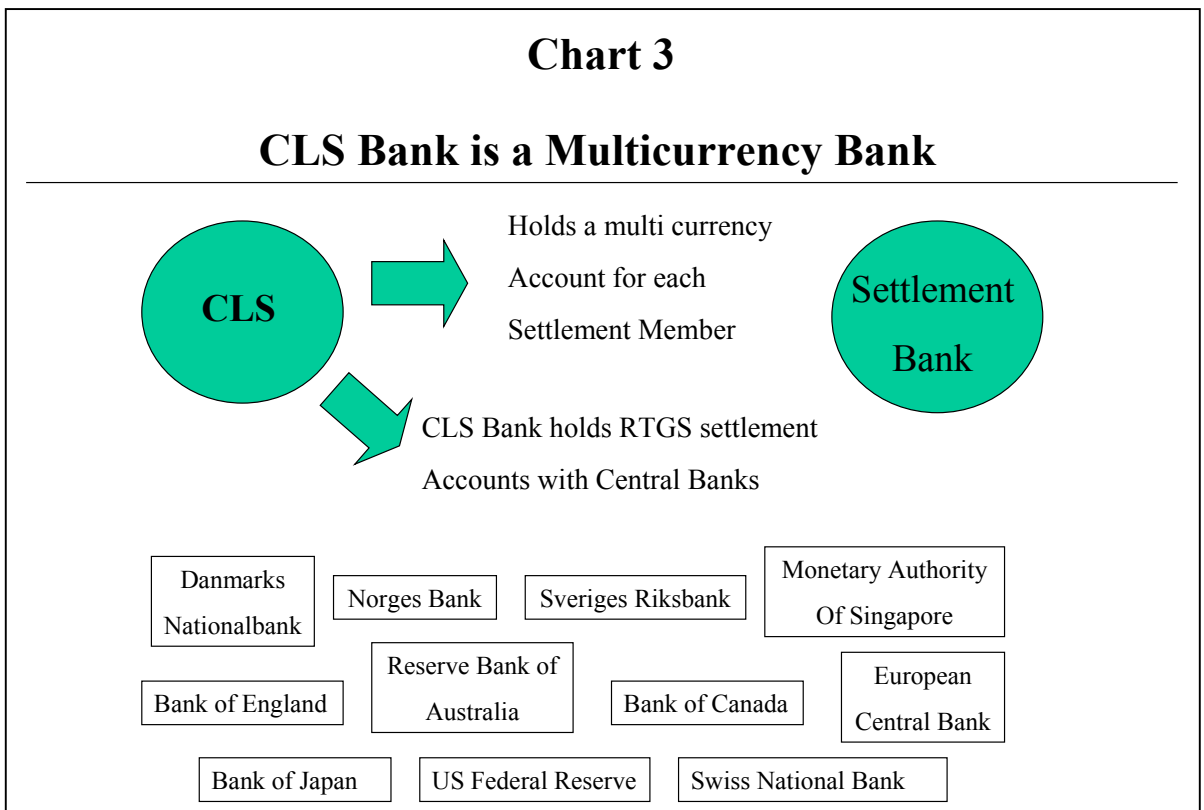
⁴ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการคำนวณวัดความเสี่ยงด้าน FX Settlement exposure นั้น สามารถดูเพิ่มเติมได้จาก BIS (1996) มีข้อสังเกตว่า การคำนวณความล่าช้า (Time lag) ด้านการชำระดุลนั้น มักมีความแตกต่างกันในแต่ละสกุลเงินตราต่างประเทศที่ซื้อขายกัน โดยที่ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงที่ธนาคารพาณิชย์นั้นๆ มีอยู่กับธนาคารพาณิชย์ที่เป็น Correspondent bank และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางด้าน Time zone ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สกุลเงินตราต่างประเทศที่ซื้อขายกันแต่ละคู่ นั้น ย่อมมีช่วงระยะเวลาที่เผชิญกับความเสี่ยง (Exposure time) ที่แตกต่างกันออกไป ดังรายละเอียดที่ปรากฏใน BIS (1998)

Chart 2
The likely impact of PvP on
the size and duration of FX settlement exposure

ในขั้นเริ่มแรกที่เปิดดำเนินการเมื่อเดือนกันยายน 2002 นั้น CLS Bank ได้ดำเนินการส่งมอบธุรกรรมการค้าเงิน 7 สกุลหลักสำคัญ (Settlement currencies) คือ ดอลลาร์ สหรัฐฯ ยูโร เยน ปอนด์สเตอร์ลิง ฟรังก์สวิส ดอลลาร์ แคนาดา และดอลลาร์ ออสเตรเลีย โดยในช่วงเริ่มแรกมีธนาคารผู้ถือหุ้น 65 ราย (ในจำนวนนี้มีธนาคารที่ดำเนินการเป็น settlement members 49 ราย) อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายปี 2003 Settlement currencies ได้เพิ่มเป็น 11 สกุล และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 14 สกุลในช่วงปลายปี 2004¹ ข้อที่น่าสังเกตก็คือ หลังจาก 8 สัปดาห์ของการปฏิบัติงาน ได้มีการส่งมอบธุรกรรมเกินกว่า 5 ล้านล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ

หากพิจารณาจากโครงสร้างการดำเนินงานดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 3 พบว่า CLS Bank ได้ทำหน้าที่ในลักษณะที่เป็น Clearing House และ Settlement agent มากกว่าที่เป็น Bank โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นธนาคารพาณิชย์หนึ่งเดียวที่ถือบัญชีสกุลเงินตราต่างประเทศหลายๆ สกุลไว้ ณ ธนาคารเดียว โดยที่ CLS Bank จำเป็นต้องมีบัญชีของทุกสกุลเงิน (Settlement currencies) ของธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งที่เข้าร่วมกับ CLS system ในฐานะที่เป็น Settlement members ในขณะที่ Settlement members ที่เข้าร่วมกับ CLS Bank จำเป็นต้องเปิดบัญชีของตนไว้กับธนาคารกลางของกลุ่มประเทศที่สกุลเงินของตนเป็นหนึ่งใน Settlement currencies ของระบบ CLS system ที่สำคัญคือ ช่องทางนี้นับเป็นช่องทางสำคัญที่ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศที่สกุลเงินของตนเป็นหนึ่งใน Settlement currencies สามารถใช้เป็นช่องทางในการชำระเงินเข้าบัญชี CLS Bank ตามรายการ pay-ins ที่ CLS Bank ส่งเรียกเก็บจาก Settlement banks ของประเทศนั้นๆ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างล่าง

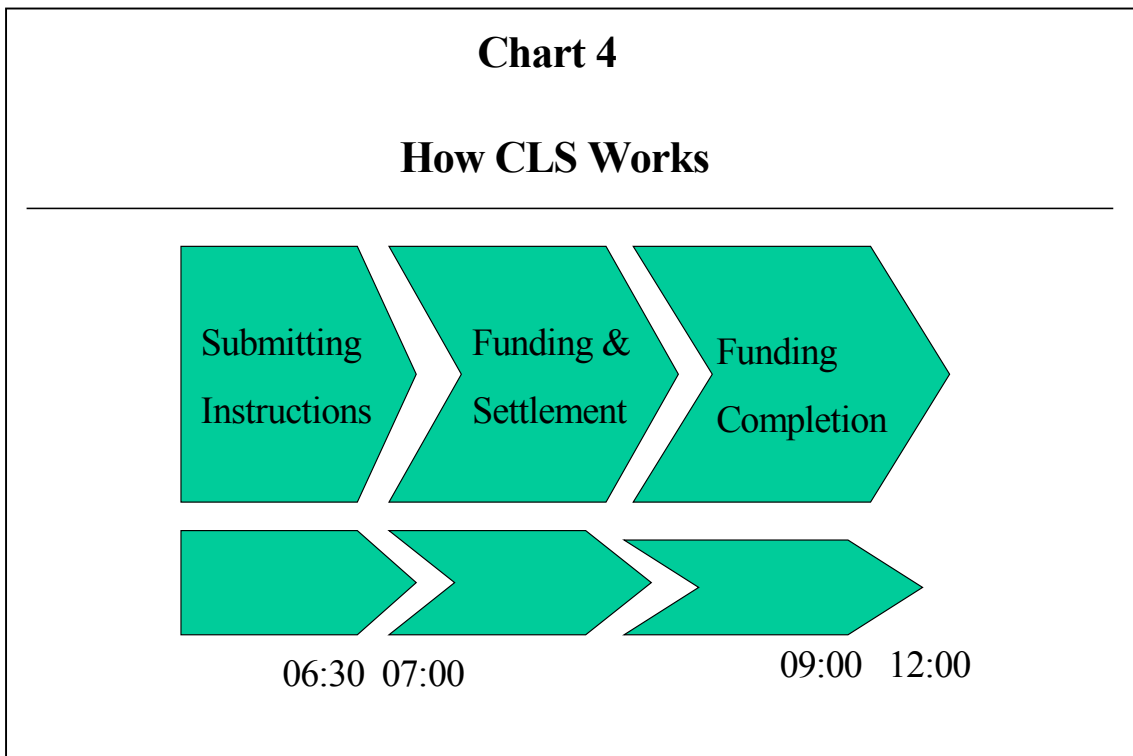
จากข้อมูลที่ปรากฏใน Box 2 สะท้อนว่า การชำระดุลและส่งมอบ (Settlement) ในแต่ละวันนั้น จะเริ่มในช่วง 07:00 CET (Central European Time) และปกติจะไปเสร็จสิ้นในช่วง 09:00 CET หากพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระบบการดำเนินงานประจำวันภายใต้กลไก CLS system นั้น นับว่ามีความยืดหยุ่นค่อนข้างมาก โดยได้จัดวางระบบการ Settlement ออกเป็น 4 ช่วงหลัก คือ

- (1) ช่วง 00:00 CET ซึ่งเป็นช่วงที่กำหนดให้สมาชิกส่งรายละเอียดของธุรกรรมที่จะมอบภายในเวลานี้
- (2) ช่วง 00:00-06.30 CET ซึ่งเป็นช่วงที่ CLS Bank คำนวณจำนวนรับ-จ่ายสุทธิของแต่ละ settlement member
- (3) ช่วง 06:30 CET ซึ่งเป็นช่วงที่ CLS Bank ส่งมอบตารางการจ่ายชำระ (pay in schedule) ให้แก่ settlement member แต่ละราย
- (4) ช่วง 07:00-12:00 CET ซึ่งเป็นช่วงที่ธนาคารต่างๆ จ่ายเงินให้ CLS Bank ตาม hourly deadlines ที่กำหนด โดยแต่ละ settlement member มีบัญชี single multicurrency ซึ่งมี sub accounts ของแต่ละสกุลเงิน (7 สกุล)

Box 2
The CLS Bank's Settlement Cycle
00.00 Final deadline for unilateral cancellation of a transaction
00.00 Preliminary pay-in schedule is issued to the banks
06.30 Final deadline for bilateral cancellation of a transaction
06.30 Final pay-in schedule is issued to the banks
07.00 Settlement starts
08.00 Final deadline for first pay-in to the CLSB
09.00 Settlement executed
12.00 Pay-ins to be completed
12.10 Pay-outs to be completed

ที่มา: Norge Bank's Annual Report on Payments System (2001)

จากข้อมูลที่ปรากฏในรูปที่ 4 สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานภายใต้ระบบ CLS นั้น มีความแตกต่างชัดเจนระหว่างการส่งมอบธุรกรรมและ Funding โดยการส่งมอบธุรกรรมดำเนินในลักษณะ Gross basis ในบัญชีของ CLS Bank ขณะที่ member banks จะต้อง “fund” net position ในบัญชีของ CLS Bank ที่ธนาคารกลางเอง จากผลการทดสอบโดยการทำ Simulation ของ CLS Bank พบว่า การ Settle ธุรกรรมผ่าน CLS Bank มีประสิทธิภาพในเกณฑ์สูง เนื่องจากสามารถดำเนินการ settle ได้รวดเร็วยลละ 90 ของมูลค่ารวมธุรกรรมแต่ละวันภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า ธนาคารที่มีธุรกรรมในหลายสกุลเงินก็จะต้องมีเจ้าหน้าที่และระบบที่มีประสิทธิภาพในการดูแลการส่งมอบธุรกรรมนอกเวลาทำการ

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ CLS Bank ได้จัดสร้างกลไกและเครื่องมือหลายประการ เพื่อปกป้องความเสี่ยงในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในกรณีของ Credit risk, Liquidity risk, และ Operational risk ในกรณีของ *Credit risk* นั้น การดำเนินงานภายใต้ระบบ CLS system ทำให้ไม่มีความเสี่ยงด้าน credit (ยกเว้นในกรณี extreme) โดยหลักการ PVP และ Positive account rule ซึ่งกำหนดไว้ว่า settlement members จะต้องมียังเงินอยู่ในบัญชีของตนที่ CLS เสมอ (non-negative

overall balance) โดย CLS Bank ใช้ mechanism เพื่อป้องกันมิให้ overall balance ติดลบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างวันในช่วงที่ดำเนินการ settle อยู่ ดังนี้

- (1) การใช้ “haircuts” ต่ออัตราแลกเปลี่ยนที่นำมาใช้คำนวณ overall balance ของสมาชิกแต่ละราย
- (2) การกำหนด “limit” ของ negative balance ในแต่ละสกุลเงิน

อย่างไรก็ดี CLS Bank อาจยังมี residual risk ในเหตุการณ์ extreme ซึ่งหาก member ไม่สามารถจ่ายชำระเงินให้ CLS เป็นจำนวนที่สูงกว่า haircuts ที่ CLS Bank มีอยู่ ดังนั้น เพื่อป้องกันกรณีดังกล่าว CLS จึงมี loss-sharing scheme ระหว่าง members อื่นๆ เสริมไว้ด้วย

สำหรับในกรณีของ *Liquidity risk* นั้น อาจเกิดขึ้นจากการที่ CLS Bank ไม่สามารถจ่ายเงินสกุลใดสกุลหนึ่งได้ ดังนั้น CLS Bank ได้เตรียมรองรับสถานการณ์ดังกล่าว โดยมี liquidity facilities กับธนาคารอื่นๆ ไว้ ซึ่งทำให้ CLS Bank สามารถ swap เงินสกุลหนึ่งเป็นอีกสกุลหนึ่งได้ในกรณีที่มิมีปัญหาเกี่ยวกับ liquidity เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่วันนั้นๆ มี multiple defaults ก็อาจทำให้ CLS Bank มีสภาพคล่องไม่เพียงพอได้

นอกจากนี้ CLS Bank ยังมีแนวทางการบริหาร liquidity โดยการใช้เครื่องมือทางการเงินที่เรียกว่า “in/out intraday swap” กล่าวคือ settlement member ที่มี pay in ให้ CLS Bank เป็นจำนวนสูงในสกุลเงินหนึ่ง จะถูก match กับ settlement member รายอื่นที่มีฐานะตรงกันข้าม อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินดังกล่าวยังมีความเสี่ยงอยู่เนื่องจากขา “out” ของ swaps จะมีการส่งมอบโดยวิธีปกติ ซึ่งทำให้ยังมี “traditional” settlement risk อยู่

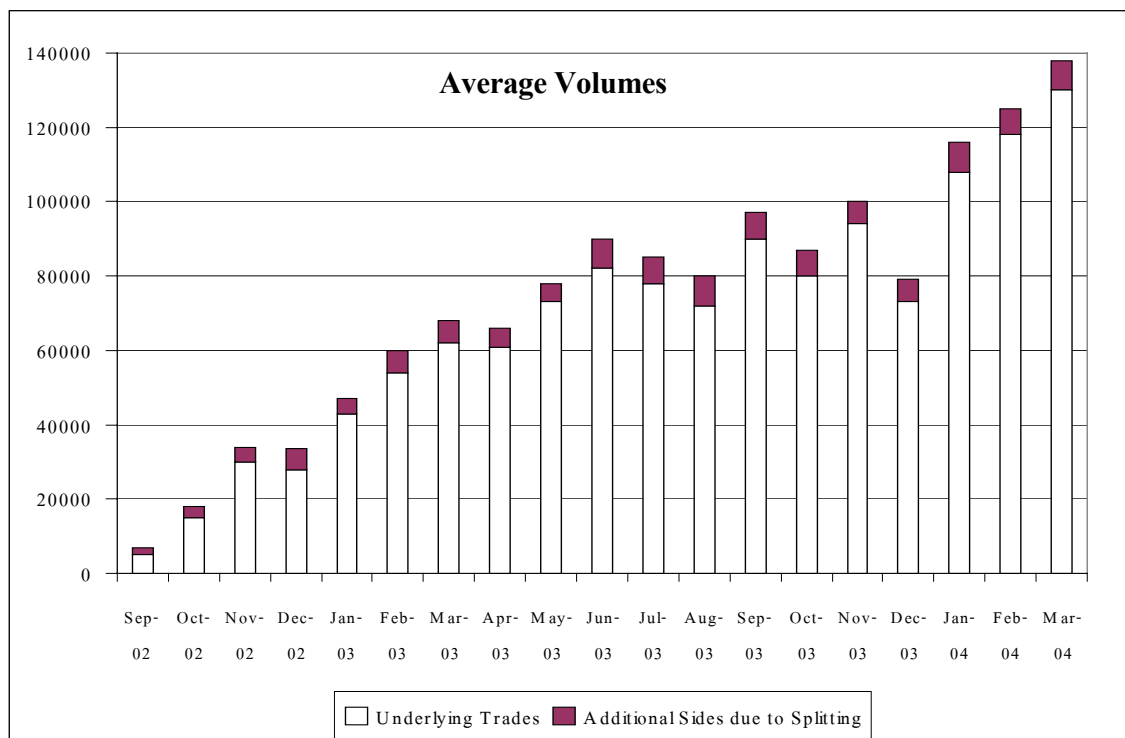
จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้จากการศึกษาของหลายหน่วยงาน อาทิ BIS (1996, 1998) และ Kahn and Roberds (2000) สะท้อนให้เห็นว่า การชำระเงินโดยผ่าน CLS Bank ได้มีส่วนช่วยทำให้การชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกรรมการค้าเงินตราต่างประเทศมีความเสี่ยงลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน credit risk และ liquidity risk โดยเฉพาะหลักฐานที่ว่าระบบการชำระเงินแบบใหม่นี้สามารถทำให้การชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกรรมการค้าเงินตราต่างประเทศกว่าร้อยละ 90 สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมงเท่านั้น และทำให้สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกรรมการค้าเงินตราต่างประเทศสามารถลดความเสี่ยงด้าน credit risk ได้เป็นอย่างดี (Galati, 2002)

3. แนวโน้มธุรกรรมภายใต้กลไก CLS system และช่องทางในการเข้าร่วม CLS Bank

3.1 ทิศทางธุรกรรมภายใต้กลไก CLS system

ข้อมูลที่ปรากฏในรูปแบบที่ 5 สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินธุรกรรมด้านการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ผ่านกลไก CLS system นั้น มีทิศทางการขยายตัวที่เติบโตเร็วมาก โดยมีปริมาณ (Volume) ธุรกรรมเพิ่มขึ้นจากระดับประมาณเกือบ 10,000 รายการในเดือนกันยายน 2002 (ซึ่งเป็นเดือนแรกเริ่มที่มีการเปิดใช้ระบบ CLS system) เป็นประมาณเกือบ 100,000 รายการในเดือนกันยายน 2003 และยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประมาณเกือบ 140,000 รายการในเดือนมีนาคม 2004

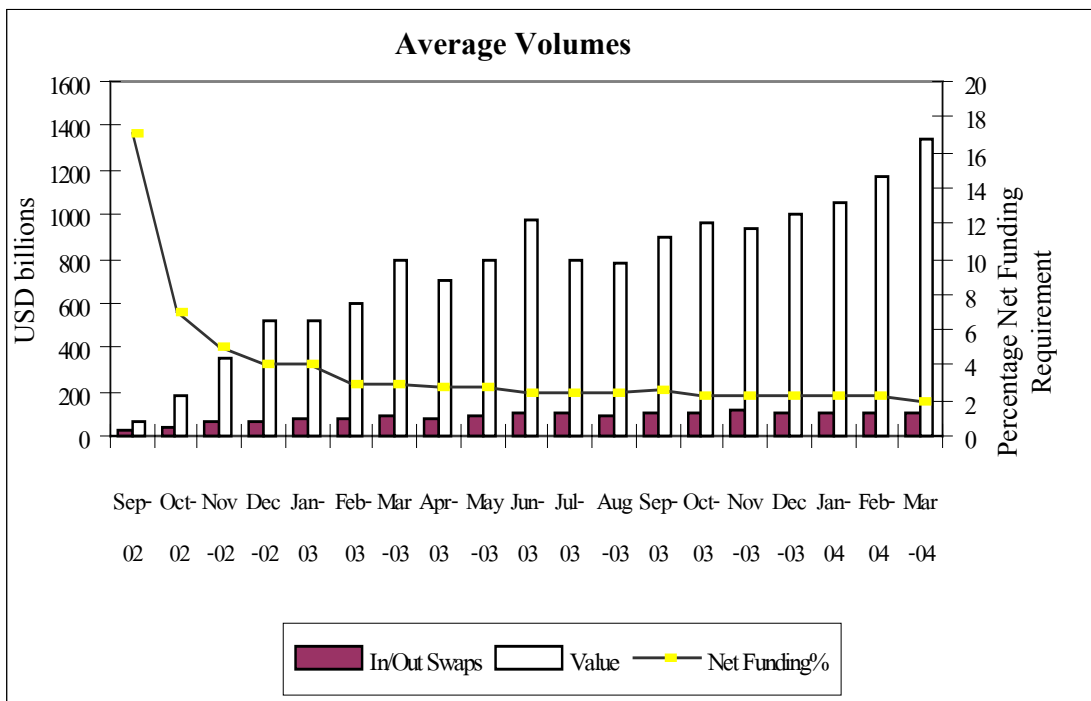
Chart 5
CLS Daily Volumes

Source : Koleba (2004)

หากพิจารณาในแง่มูลค่า (Value) ดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 6 พบว่า มีการขยายตัวที่เร็วมากเช่นกัน โดยมีมูลค่าธุรกรรมเพิ่มขึ้นจากราว 50 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในเดือนกันยายน 2002 เป็นประมาณเกือบ 1,000 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในเดือนกันยายน 2003 มูลค่าธุรกรรมยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประมาณเกือบ 1,400 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในเดือนมีนาคม 2004

Chart 6
CLS Settlement Values(in Billions of USD)

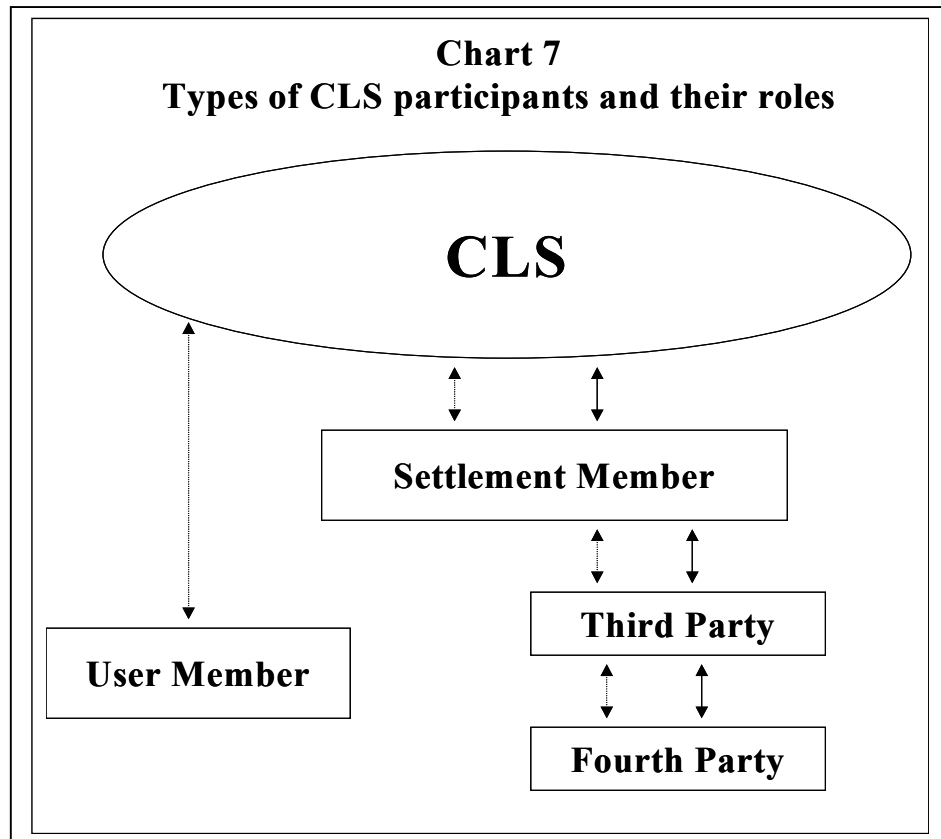
Source : Koleba (2004)

สำหรับทิศทาง การดำเนินธุรกรรมด้านการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ผ่านกลไก CLS system ในอนาคตนั้น มีแนวโน้มขยายตัวอยู่ในเกณฑ์สูงอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่มีสกุลเงินใหม่ๆ เข้าร่วมใน CLS currencies อย่างต่อเนื่อง โดยได้รับเพิ่มจาก 7 สกุลในช่วงเริ่มแรกที่เปิดดำเนินการเมื่อเดือนกันยายน 2002 เป็น 11 สกุลในปัจจุบัน และมีแนวโน้มเพิ่มเป็น 14 สกุลในช่วงปลายปี 2004 นอกจากนี้ จากผลการสำรวจของ Tower Group Survey เมื่อเร็วๆ นี้ สะท้อนว่า ปริมาณธุรกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 150 ในช่วงราวกลางปี 2005 โดยคาดว่าเป็นการทยอยเพิ่มขึ้นจากประมาณ 100,000 รายการต่อวันในช่วงราวกลางปี 2003 เป็นประมาณ 150,000 รายการต่อวันในช่วงราวกลางปี 2004 และประมาณ 176,000 รายการต่อวันในช่วงราวกลางปี 2005 ผลการสำรวจดังกล่าวยังได้ครอบคลุมถึงแรงจูงใจพื้นฐานในการเข้าร่วมกับ CLS system โดยพบว่า แรงจูงใจในด้านการลดความเสี่ยง Settlement risk มีน้ำหนักมากที่สุดถึงร้อยละ 95 รองลงไปเป็นแรงจูงใจในด้านการหลีกเลี่ยงกฎระเบียบข้อบังคับของทางการ และความต้องการในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับระบบชำระเงินในประเทศ โดยได้รับน้ำหนักราวร้อยละ 88 และ 65 ตามลำดับ

ข้อที่น่าสังเกตเพิ่มเติมจากรูปภาพที่ 6 ก็คือ แม้ว่ามูลค่าการชำระดุลโดยรวมของธุรกรรมได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังกล่าว แต่มูลค่าของวงเงินเสริมสภาพคล่อง (Net funding) กลับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยลดลงจากร้อยละ 18 ซึ่งเป็นระดับค่อนข้างสูงเมื่อเดือนกันยายน 2002 เป็นร้อยละ 2.7 เมื่อเดือนมกราคม 2004 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการจัดให้มีกลไก Netting ในระบบ CLS system ดังกล่าวในหัวข้อ 2.2 ก่อนหน้า

---

⁶ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับผลการสำรวจดังกล่าว สามารถดูเพิ่มเติมได้จาก CLS Third Party Survey (2003)

Source: Koleba (2004)

3.2 สถานะของสมาชิกแต่ละประเภทและประโยชน์ของ CLS

หากพิจารณาในแง่โครงสร้างของกลุ่มธนาคารที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จาก CLS Bank/System ดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 7 พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภทหลัก ดังนี้

(1) **Shareholders** เป็นธนาคารผู้ถือหุ้น 65 รายในสหราชอาณาจักร ยุโรป และเอเชียแปซิฟิก ซึ่งผู้ถือหุ้นจำนวนเท่ากันใน CLS Group ธนาคารผู้ถือหุ้นแต่ละรายมีสิทธิที่จะขอสมัครเป็น settlement member ซึ่งมี direct access ใน CLS System จากข้อมูลที่ปรากฏในรูปภาพที่ 8 พบว่ากว่าร้อยละ 50 ธนาคารผู้ถือหุ้นเป็นธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ในยุโรป ในขณะที่เกือบร้อยละ 20 เป็นธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ในอเมริกา โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่มีสัดส่วนของธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในเกณฑ์สูง อาทิ Citigroup และ JPMorgan Chase Bank (JPMorgan) สำหรับธนาคารผู้ถือหุ้นที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียและออสเตรเลียมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 โดยเป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 4 รายในออสเตรเลีย 4 รายในญี่ปุ่น 3 รายในสิงคโปร์ และ 1 รายในฮ่องกง

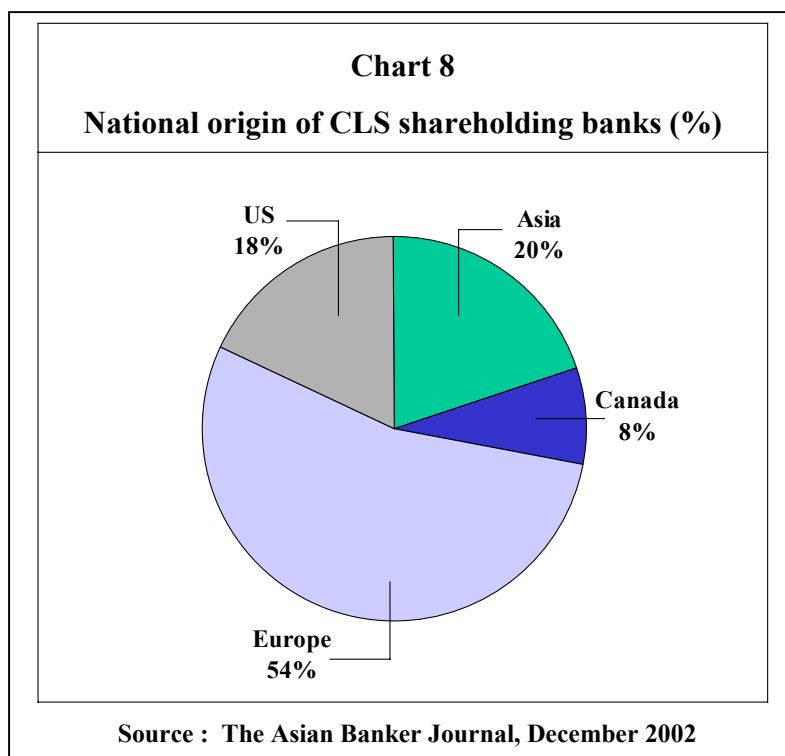
(2) **Settlement members** เป็นธนาคารผู้ถือหุ้นที่มีฐานะทางการเงินและความสามารถในการดำเนินงาน รวมทั้งสภาพคล่องที่เพียงพอต่อการทำหน้าที่ settle ธุรกรรมในระบบ CLS ตามข้อกำหนดของ CLS Bank โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกำหนดที่ว่าจำเป็นต้องได้รับการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ

ถือในระดับ A3 เป็นอย่างน้อย ในส่วนของ Settlement members นั้น สามารถส่ง instructions ทั้งของตนและลูกค้ามายัง CLS Bank ได้โดยตรง และสามารถรับข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการส่งมอบจากระบบ CLS โดยที่ Settlement members แต่ละรายมีบัญชี multi-currency ที่ CLS Bank นอกจากนี้ Settlement members ยังจำเป็นต้องมีศักยภาพในการเชื่อมโยง (access) เข้ากับระบบการชำระเงินของกลุ่มประเทศที่เข้าร่วมกับ CLS Bank ได้ในรูปแบบใด/รูปแบบหนึ่ง

(3) User members เป็นสมาชิกที่สามารถส่ง settlement instructions ของตนและลูกค้าได้ โดยไม่มีบัญชีที่ CLS Bank อย่างไรก็ดี User member จะต้องได้รับการ sponsor จาก settlement member (โดยมีข้อตกลงระหว่างกันไว้ล่วงหน้า) และ instructions ของ user member จะต้องได้รับ authorization จาก settlement members เพื่อ settle ธุรกรรมผ่านบัญชีของ settlement member รายนั้น ข้อที่น่าสังเกตก็คือ แม้ว่า user member สามารถส่งรายการธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศให้แก่ CLS Bank โดยตรงได้ แต่การชำระดุลจะต้องดำเนินการผ่านบัญชีของ settlement member เท่านั้น

(4) Third parties เป็นลูกค้าของ Settlement และ User members โดย Third parties ไม่มี direct access to CLS และไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ CLS Bank มีข้อสังเกตว่า จำนวน Third parties ได้ขยายตัวขึ้นอย่างมากในช่วงปัจจุบัน โดยได้เพิ่มจำนวนขึ้นจากจำนวนเพียงไม่กี่รายในปี 2002 เป็น 180 รายในปี 2003 และ 284 รายในเดือนมีนาคม 2004

(5) Nostro agents เป็นผู้รับ payment instructions จาก settlement members โดยอาจทำธุรกิจกับ settlement member หลายๆ รายได้ และเป็นผู้ดำเนินการด้าน fund transfer เข้าไปยังบัญชีของ settlement members ที่ CLS Bank และรับโอนเงินจาก CLS Bank, user members, third parties, และอื่นๆ สำหรับการ credit เข้าไปยังบัญชีของ settlement members

โดยภาพรวม การเข้าร่วม CLS Bank นั้น มีทั้งส่วนที่เป็นต้นทุน (Costs) ที่ต้องแบกรับเพิ่มเติม และส่วนที่เป็นประโยชน์ (Benefits) ที่พึงได้รับ ในกรณีของผลประโยชน์ที่พึงได้รับนั้น โดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่

- ลด settlement risk
- ลดภาระด้านกฎเกณฑ์จากทางการ (e.g. capital charge)
- เปิดโอกาสในการทำธุรกิจใหม่ เช่น Nostro services, third party access
- ทำให้สามารถบริหารสภาพคล่องได้ดีขึ้น โดยการทำให้ In/Out Swaps ซึ่งรวมถึงการได้รับข้อมูลที่ทันการและการได้เรียนรู้พัฒนาการด้านวิธีบริหารสภาพคล่อง
- ช่วยให้การบริหาร Back-office สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการมี operation improvement และการมี Straight Through Processing (STP) ที่ดีขึ้น ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดด้าน operation
- มีระบบ Net funding ทำให้ช่วยลดจำนวน ปริมาณ และมีมูลค่าของการจ่ายชำระเงิน (payment flows) ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายด้าน clearing และลด operation risks

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับใน 7 ด้านหลักดังกล่าว รวมทั้งต้นทุนที่ต้องแบกรับเพิ่มเติม มักมีแนวโน้มที่จะแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับลักษณะในการเข้าร่วมว่าจะเป็นรูปแบบใด โดยหลักการแล้ว การเข้าร่วม CLS Bank มักเป็นกรณีที่ผลประโยชน์ที่พึงได้ (Potential benefits) มีมากกว่าต้นทุนที่คาดว่าจะต้องแบกรับเพิ่มเติม (Potential costs) แม้ว่าในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาผลประโยชน์สุทธิที่เป็นบวกได้อย่างเด่นชัด เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลประมาณการที่แม่นยำทั้งในด้านต้นทุนและด้านผลประโยชน์ที่พึงได้อย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วสามารถกล่าวได้ว่าประเทศที่มีธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงกว่าโดยเปรียบเทียบ มักจะได้รับประโยชน์มากกว่าประเทศที่มีส่วนแบ่งการตลาด (Market share) ไม่มากนักในตลาดการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ การมีส่วนแบ่งที่ค่อนข้างสูงดังกล่าวย่อมทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย โดยเฉพาะต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อหน่วยมีระดับต่ำกว่ามากโดยเปรียบเทียบ ตามหลักการพื้นฐานทางด้าน Economies of scale ส่วนที่ 4.2 ของบทความนี้ จะวิเคราะห์เพิ่มเติมในบางประเด็นเพื่อเปรียบเทียบถึงจุดอ่อน-จุดแข็งเกี่ยวกับช่องทางการเข้าร่วม CLS Bank ในกรณีของไทยในอนาคต

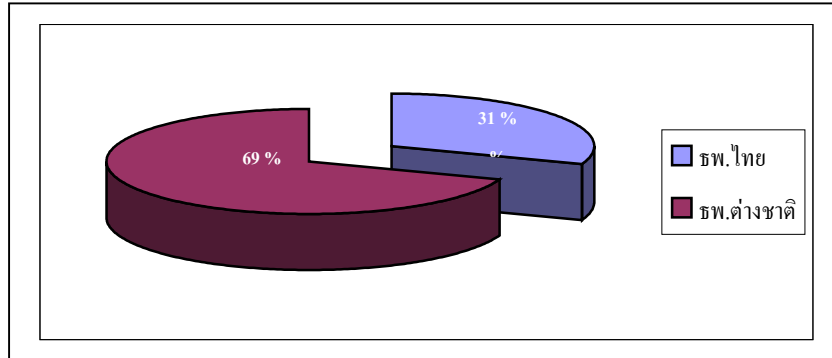
4. CLS Bank กับระบบการชำระเงินของไทย

4.1 ภาพรวมความเสี่ยงในการชำระคุด้านธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในกรณีของไทย

โดยภาพรวมระบบการชำระเงินของไทยมีแนวโน้มที่ไม่แตกต่างมากนักจากระบบการชำระเงินของต่างประเทศ กล่าวคือระบบการชำระเงินของไทยโดยพื้นฐานยังคงมีความเสี่ยงไม่น้อยในการชำระคุด้านธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (FX Settlement risk) ในกรณีของไทยนั้น การชำระคุดและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (Foreign exchange trading and Settlement) ส่วนใหญ่มักกระจุกตัวในสกุลเงินหลัก 3 สกุล ได้แก่ สกุลเงินดอลลาร์ สหรัฐฯ สกุลเงินบาท และสกุลเงินเยน จากข้อมูลผลการสำรวจของ ธปท. เมื่อปี 2000 (BOT, 2001) พบว่าการชำระคุดที่เชื่อมโยงกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศของเงินหลัก 3 สกุลดังกล่าว มีสัดส่วนสูงถึงกว่าร้อยละ 90 โดยที่เงินบาทมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 40 ของยอดการชำระคุดสำหรับธุรกรรมดังกล่าว

ผลการสำรวจยังชี้ว่า การชำระคุดในธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่เป็นสกุลเงินบาทนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีมูลค่าในการทำธุรกรรมเพิ่มขึ้นจากจำนวน 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2000 เป็นจำนวนประมาณ 4,067 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2001 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า มูลค่าธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศของไทยทั้งปีในปี 2001 ดังกล่าวนับว่ามีมูลค่าน้อยมาก หากเทียบกับมูลค่าธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่มีการชำระคุดและส่งมอบผ่านกลไก CLS system โดยมีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 0.29 เมื่อเทียบกับมูลค่าธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่มีการชำระคุดและส่งมอบผ่านกลไก CLS system ของเดือนมีนาคม 2004 เพียงเดือนเดียว นอกจากนี้ ผลการสำรวจยังพบว่าสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีบทบาทที่เด่นชัดในด้านธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในไทย โดยมีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 70 เทียบกับประมาณร้อยละ 30 ในกรณีของธนาคารพาณิชย์ไทย (รูปภาพที่ 9)

Chart 9
The share of FX transactions in Thailand :
Comparison between Thai banks and branches of foreign banks

Source: BOT (2001)

ผลการสำรวจความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ดังรายละเอียดที่ปรากฏในรูปภาพที่ 10 สะท้อนให้เห็นว่า “Duration of FX Settlement exposure” ที่ธนาคารพาณิชย์เผชิญอยู่ในกรณีที่เป็น การซื้อขายเงินตราต่างประเทศเทียบกับสกุลเงินบาทนั้น มักมีช่วงระยะเวลาความเสี่ยงอยู่ในช่วง ประมาณ 2 ถึง 32 ชั่วโมง⁷ ในขณะที่ “Duration of FX Settlement exposure” ในกรณีที่เป็น การซื้อขายเงินตราต่างประเทศเทียบกับสกุลเงินอื่นๆ นั้น มักมีช่วงระยะเวลาความเสี่ยงอยู่ในช่วง ประมาณ 20 ถึง 30 ชั่วโมง ความเสี่ยงเกี่ยวกับ “Duration of FX Settlement exposure” ดังกล่าว แม้ว่าโดยภาพรวมเป็นระดับความเสี่ยงที่นับว่าสอดคล้องกับเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศกลุ่ม EMEAP⁸ แต่ในอีกด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องระมัดระวังมากขึ้นเกี่ยวกับลักษณะ ของความเสี่ยงดังกล่าวที่เผชิญอยู่ในช่วงระหว่างวัน รวมทั้งจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัย ดังกล่าวและนำไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดกรอบกลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงของ สถาบันการเงินแต่ละแห่งต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์ไทยบางแห่งที่ยังมีความเสี่ยงเกี่ยว

⁷ As practiced widely, the “duration” of FX settlement exposure is calculated covering the time when the “sold” currency can no longer be cancelled unilaterally until the time when the receipt of bought currency is confirmed with finality (or has been identified as fail).

⁸ สมาชิกกลุ่มประกอบด้วย 11 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย สาธารณรัฐประชาชนจีน ฮองกง อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

กับ “Duration of FX Settlement exposure” อยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย⁹

Chart 10

Hours at risk by currency pair (weighted averages)

BUY	Sell					
	USD	THB	JPY	EUR	CHF	AUD
USD		24	32	21	23	32
THB	6		13	2	4	13
JPY	25	24		21	23	32
EUR	24	23	31		22	31
CHF	25	24	32	21		32
AUD	23	23	30	19	21	

Source: BOT (2001)

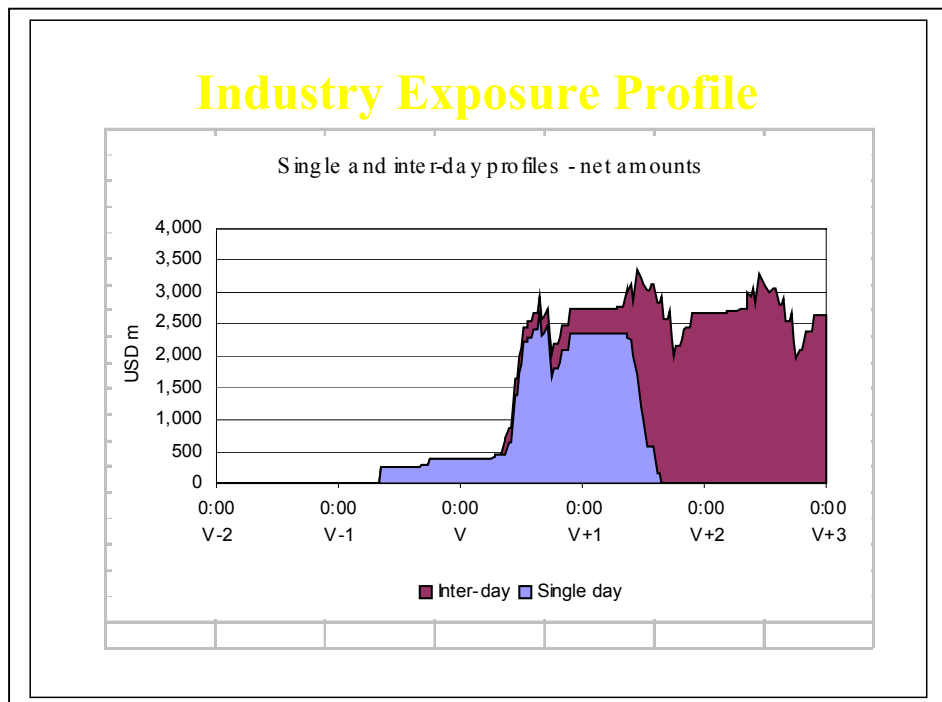
ผลการสำรวจยังสะท้อนให้เห็นว่า “Size of FX Settlement exposure” ที่ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยเผชิญอยู่นั้น มีขนาดราว 3,000 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในกรณีที่เป็นความเสี่ยงแบบ “Single day exposure” และมีขนาดสูงขึ้นเล็กน้อยเป็นจำนวนประมาณ 3,500 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในกรณีที่เป็นความเสี่ยงแบบ “Inter-day exposure” ดังรายละเอียดที่ปรากฏในรูปภาพที่ 11 ข้อที่น่าสังเกตก็คือ สัดส่วนระหว่าง “Size of FX Settlement exposure” กับ “ขนาดของเงินกองทุน” ในกรณีของไทยนั้น ทรงตัวอยู่ในเกณฑ์ที่นับว่าต่ำเพียงประมาณ 0.5 เท่าของเงินกองทุน สัดส่วนดังกล่าวในกรณีของไทยนับว่ามีระดับที่ต่ำกว่ามาก หากเทียบกับกรณีของกลุ่มประเทศ EMEAP จากข้อมูลการสำรวจที่ปรากฏในรายงาน EMEAP (2001) พบว่า ประเทศที่เป็นสมาชิกของ EMEAP

⁹ การลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk นั้น ส่วนหนึ่งสามารถดำเนินการ โดยการจัดให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในทุกๆ ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการชำระดุลเงินโอนของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง เพื่อให้สามารถได้ประโยชน์มากยิ่งขึ้นจากระบบบาทเนตซึ่งเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อรองรับการชำระเงินที่เป็นแบบ RTGS ธนาคารพาณิชย์จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการยืนยันการชำระเงินในส่วนที่เป็นสกุลเงินบาท (Reconciliation of the baht payments) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถทำได้ภายในระยะเวลาก่อนสิ้นสุดช่วงเวลาทำการของระบบบาทเนต

หลายประเทศมีขนาดของ “Size of FX Settlement exposure” เป็นสัดส่วนที่สูงกว่า เมื่อเทียบกับ “ขนาดของเงินกองทุน” ของระบบธนาคารพาณิชย์ของประเทศนั้นๆ ตัวอย่างเช่นในกรณีของออสเตรเลียนั้นมีสัดส่วนดังกล่าวประมาณ 2.5 หรือ 3 เท่าของเงินกองทุน

Chart 11

Industry Exposure Profile

Source: BOT (2001)

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาจำแนกตามกลุ่มสถาบันการเงินพบว่า กลุ่มของสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทยมีขนาดของ “size of FX Settlement exposure” คิดเป็น 6 เท่าเมื่อเทียบกับ “ขนาดของเงินกองทุน” สัดส่วนดังกล่าวนี้ยังเป็นขนาดที่สูงกว่ามากเมื่อเทียบกับกรณีของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ โดยพบว่าขนาดของสัดส่วนดังกล่าวคิดเป็น 0.3 เท่า ในกรณีของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทย และ 0.6 เท่าในกรณีของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็นธนาคารลูกครึ่งการที่กลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวมีขนาดของสัดส่วนระหว่าง “Size of FX Settlement exposure” กับ “ขนาดของเงินกองทุน” ที่แตกต่างกันดังกล่าวส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มของสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยเกี่ยวกับการวางกรอบยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในด้านธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

ประเทศในตลาดเงินตราต่างประเทศของไทย ดังสะท้อนได้จากการที่สาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีส่วนแบ่งทางการตลาดในตลาดเงินตราต่างประเทศของไทยในเกณฑ์ที่สูงกว่ามากมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี เมื่อเทียบกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทย ดังข้อมูลที่ปรากฏในรูปภาพที่ 9 ดังกล่าวก่อนหน้า

4.2 การลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk และทางเลือกในการเข้าร่วม CLS Bank

ในส่วน of ธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ก็ได้มีการดำเนินการมาเป็นลำดับเพื่อทำให้ระบบการชำระเงินของไทยมีความเสี่ยงที่ลดลง โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk จากผลการศึกษาของ ธปท. ดังที่ปรากฏใน สายัณห์ ปรีวัตร และรังสรรค์ หทัยเสรี (2545) พบว่า การปรับเปลี่ยนระบบการชำระเงินเป็นแบบ RTGS สำหรับการโอนเงินรายใหญ่ภายใต้ระบบบาทเนต นั้น นอกจากได้มีส่วนช่วยลดความเสี่ยงด้าน Systemic risk โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน Credit risk ให้กับระบบการชำระเงินโอนและระบบการชำระเงินของไทยแล้ว ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ให้กับระบบการชำระเงินของไทย โดยเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยงกับการทำธุรกรรมซื้อขายเงินตราต่างประเทศในด้านที่เป็นขาบาท (Baht leg) โดยมีส่วนช่วยลดช่วงเวลา Baht reconciliation times จากการที่ธนาคารพาณิชย์สามารถลดช่วงระยะเวลาที่สามารถตอบสนองยืนยันคำสั่งการรับมอบเงินตราต่างประเทศ (Reconciliation time) ที่ได้ซื้อไว้จากอีกฝ่ายหนึ่งได้เร็วขึ้น ภายใต้ระบบการชำระเงินแบบ RTGS เมื่อเทียบกับระบบการชำระเงินแบบเดิมที่เป็นแบบ DNS¹⁰

¹⁰ การชำระเงินภายใต้ระบบ DNS จะมีความล่าช้าในการชำระดุลการโอนเงิน เนื่องจากเป็นการชำระเงินที่ใช้เช็คเป็นสื่อกลาง ซึ่งทำให้ต้องรอผลการหักดุลทางบัญชีขั้นสุดท้ายในช่วงเวลา 13.00 น. ของวันทำการถัดไปจากวันที่ได้ระบุไว้ในเช็ค อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการชำระเงินภายใต้ระบบบาทเนตเป็นระบบการชำระเงินแบบ RTGS จึงทำให้คู่สัญญาสามารถทราบผลการชำระดุลการโอนเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมด้านการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้ในช่วงเวลาที่เป็นปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการประยุกต์ใช้ระบบบาทเน็ตได้มีส่วนช่วยลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ดังกล่าว แต่ระบบการชำระเงินของไทยในภาพรวมก็ยังคงเผชิญกับความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ในระดับเฉลี่ยต่อวันราว 3,000 -3,500 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ดังที่ได้กล่าวแล้ว ในส่วนที่ 4.1 สำหรับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยมีแนวโน้มเผชิญกับความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ในระดับที่ค่อนข้างสูงนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความแตกต่างทางด้าน time zone ในกรณีของไทยกับประเทศคู่ค้าและ/หรือคู่สัญญา (EMEAP, 2001) นอกจากนี้ ยังอาจเชื่อมโยงกับการที่ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยจำเป็นต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ที่เป็น correspondent banks ค่อนข้างมากในการดำเนินธุรกิจที่เชื่อมโยงกับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

การเข้าร่วมกับ CLS Bank ในรูปแบบใด/รูปแบบหนึ่งในอนาคตจึงนับเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมระบบ BATHNET ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้าน Foreign exchange settlement risk อันเกิดจากการชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความเสี่ยงด้าน Principal risk และ/หรือ Credit risk จากประสบการณ์ของต่างประเทศสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบและทางเลือกที่เป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จาก CLS Bank ดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 12 ประกอบด้วย 4 ทางเลือกหลัก

Chart 12			
Possible Options for Joining CLS for Thailand			
Yes	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 3</u></p> <p>- จำเป็นต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศอย่างน้อย 2 ราย เพื่อเป็น Liquidity Providers และ Clearing Members สำหรับเงินบาท</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 4</u></p> <p>- ธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็น Settlement Members สามารถให้บริการ “Third Party Services” ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่น สำหรับทุกสกุลเงินใน CLS Currencies รวมทั้งเงินบาท</p> </td> </tr> </table>	<p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 3</u></p> <p>- จำเป็นต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศอย่างน้อย 2 ราย เพื่อเป็น Liquidity Providers และ Clearing Members สำหรับเงินบาท</p>	<p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 4</u></p> <p>- ธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็น Settlement Members สามารถให้บริการ “Third Party Services” ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่น สำหรับทุกสกุลเงินใน CLS Currencies รวมทั้งเงินบาท</p>
<p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 3</u></p> <p>- จำเป็นต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศอย่างน้อย 2 ราย เพื่อเป็น Liquidity Providers และ Clearing Members สำหรับเงินบาท</p>	<p style="text-align: center;"><u>ทางเลือกที่ 4</u></p> <p>- ธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็น Settlement Members สามารถให้บริการ “Third Party Services” ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่น สำหรับทุกสกุลเงินใน CLS Currencies รวมทั้งเงินบาท</p>		
รปท. สนับสนุน ให้เงินบาท			

เป็น CLS Currency	No	<u>ทางเลือกที่ 1</u> - ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมกับ CLS Bank ผ่านช่องทางที่เรียกว่า “Third Party Services”	<u>ทางเลือกที่ 2</u> - ธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็น Settlement Members สามารถให้บริการ “Third Party Services” ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่น สำหรับสกุลเงิน CLS Currencies อื่นๆ
		No	Yes
ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมกับ CLS ในฐานะ Settlement Members			

ทางเลือกที่ 1 เป็นกรณีที่เงินบาทมิได้ร่วมเป็นหนึ่งใน *CLS currencies* และไม่มีธนาคารพาณิชย์ของไทยเข้าร่วมในฐานะที่เป็น *Settlement bank* กรณีนี้เป็นแนวทางที่เรียกว่า “Third-party solution” ทั้งในกรณีของการที่ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมเป็น Third-party โดยตรง หรือเป็นการเข้าร่วมในลักษณะที่ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าร่วมเป็น Third-party โดยตรงก่อน

ทางเลือกที่ 2 เป็นกรณีที่เงินบาทมิได้ร่วมเป็นหนึ่งใน *CLS currencies* แต่มีธนาคารพาณิชย์ของไทยเข้าร่วมในฐานะที่เป็น *Settlement bank* ทางเลือกที่ 2 นี้ มีจุดอ่อนตรงที่ว่า ก่อให้เกิดต้นทุนที่ค่อนข้างสูงต่อธนาคารพาณิชย์ของไทยที่เข้าร่วมใน *CLS system* โดยที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และ/หรือมูลค่าเพิ่มมากนักในระยะต้นๆ ต่อธนาคารพาณิชย์ไทยที่เข้าร่วมในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการพิจารณาประสบการณ์ของต่างประเทศพบว่า ธนาคารพาณิชย์ของประเทศสิงคโปร์ และ Scandinavian Bank ได้เลือกใช้แนวทางนี้ในระยะแรกเริ่มที่เข้าร่วมใน *CLS system*

ทางเลือกที่ 3 เป็นกรณีที่เงินบาทร่วมเป็นหนึ่งใน *CLS currencies* แต่ไม่มีธนาคารพาณิชย์ของไทยเข้าร่วมในฐานะที่เป็น *Settlement bank* แนวทางนี้เป็นแนวทางที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมกับประเทศใดและ/หรือสกุลเงินใดมาก่อน จุดอ่อนที่สำคัญของแนวทางนี้ก็คือ จะเป็นผลทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่เป็น *Settlement bank* อย่างสมบูรณ์ โดยที่จำเป็นต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศอย่างน้อย 2 รายในการทำหน้าที่เป็น *Liquidity providers* และ *Clearing members* สำหรับเงินบาท

ทางเลือกที่ 4 เป็นกรณีที่เงินบาทร่วมเป็นหนึ่งใน *CLS currencies* และมีธนาคารพาณิชย์ของไทยอย่างน้อย 2 แห่งเข้าร่วมในฐานะที่เป็น *Settlement bank* กรณีเป็นไปได้ในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ค่อนข้างยากลำบากสำหรับธนาคารพาณิชย์ของไทย เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ของไทยยังไม่เข้าหลักเกณฑ์ของ *CLS* และยังไม่มียกกฎหมาย *Netting* รองรับ ส่วนข้อดีสำหรับธนาคารพาณิชย์ของไทยในกรณีที่สามารถเข้าร่วมในกรณีนี้ได้ก็คือ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีโอกาสในการเพิ่มช่องทางธุรกิจ รวมทั้งช่วยทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยดีขึ้นมากในสายตาของต่างประเทศ โดยเฉพาะในส่วนที่ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางทางการเงินในระดับภูมิภาคแถบนี้

โดยภาพรวม ทางเลือกที่ 1 เป็นกรณีที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดในการปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีเงื่อนไขที่กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องเป็น Settlement bank ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จาก CLS system ได้ โดยที่ยังไม่ต้องเร่งรีบดำเนินการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะกฎหมาย Finality และกฎหมาย Netting นอกจากนี้ ทางเลือกที่ 1 ยังไม่มีข้อกำหนดที่ให้เงินบาทเป็น Eligible currencies ใน CLS system ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักสำหรับธนาคารพาณิชย์ไทยในการดำเนินการเพื่อให้ได้ตามเกณฑ์ข้อกำหนดของ CLS Bank ที่มีความเข้มข้นอย่างมาก¹¹ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะทางเลือกนี้มีส่วนทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยสามารถบริหารจัดการการชำระดุลธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่ทางเลือกนี้ก็มีจุดอ่อนหลายประการ โดยเฉพาะการที่ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นในการเป็น Settlement bank ให้กับธนาคารพาณิชย์ไทย เนื่องจากไม่สามารถดำเนินธุรกรรมโดยตรงกับ CLS Bank ได้ รวมทั้งการที่ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องสูญเสียโอกาสในการเพิ่มช่องทางธุรกิจ และในการพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ ในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเป็นผู้ให้บริการ Third Party Services และ/หรือ Fourth Party Services หากสามารถเข้าร่วมโดยมีสถานะภาพเป็น Settlement Banks

สำหรับการพิจารณาเข้าร่วมเป็นสมาชิกภายใต้ระบบ CLS ในส่วนของธนาคารพาณิชย์ไทย นั้น นอกจากจำเป็นต้องพิจารณาถึงต้นทุนด้านค่าธรรมเนียมแรกเข้า (Entry cost) จำนวน 5 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ แล้ว¹² ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนระบบงาน (Adjustment costs) ของสถาบันการเงินของไทย¹³ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับกฎระเบียบและ

¹¹ ตัวอย่างของเงื่อนไขสำหรับการเป็นสกุลเงินหนึ่งใน Eligible currencies ของ CLS system ประกอบด้วย (1) ระบบการชำระเงินของประเทศที่ประสงค์จะเข้าร่วมจำเป็นต้องเป็นระบบ RTGS (2) ธนาคารกลางต้องอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถดำเนินการทางบัญชีโดยผ่านระบบเครือข่ายทางไกลได้ (3) ระยะเวลาในการเปิดให้บริการภายใต้ระบบ RTGS จำเป็นต้องให้มีช่วงเวลาที่เหลื่อมกับช่วงเวลาในการเปิดให้บริการภายใต้ระบบ CLS Bank อย่างน้อย 5 ชั่วโมง นับจากช่วงเวลา 07:00 CET (4) ธนาคารกลางและระบบการดำเนินงานภายใต้กลไก RTGS จำเป็นต้องจัดให้มีกลไกในการเสริมสภาพคล่องระหว่างวัน (Intra-day credit) ในรูปแบบที่เหมาะสม (5) ระบบกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบการชำระเงิน

¹² ต้นทุนส่วนนี้เป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายในกรณีเข้าร่วมในรูปแบบที่เป็น Settlement member อย่างไรก็ตาม ต้นทุนในส่วนนี้อาจมีจำนวนที่ลดลงบ้าง หากเป็นการเข้าร่วมในรูปแบบอื่นๆ

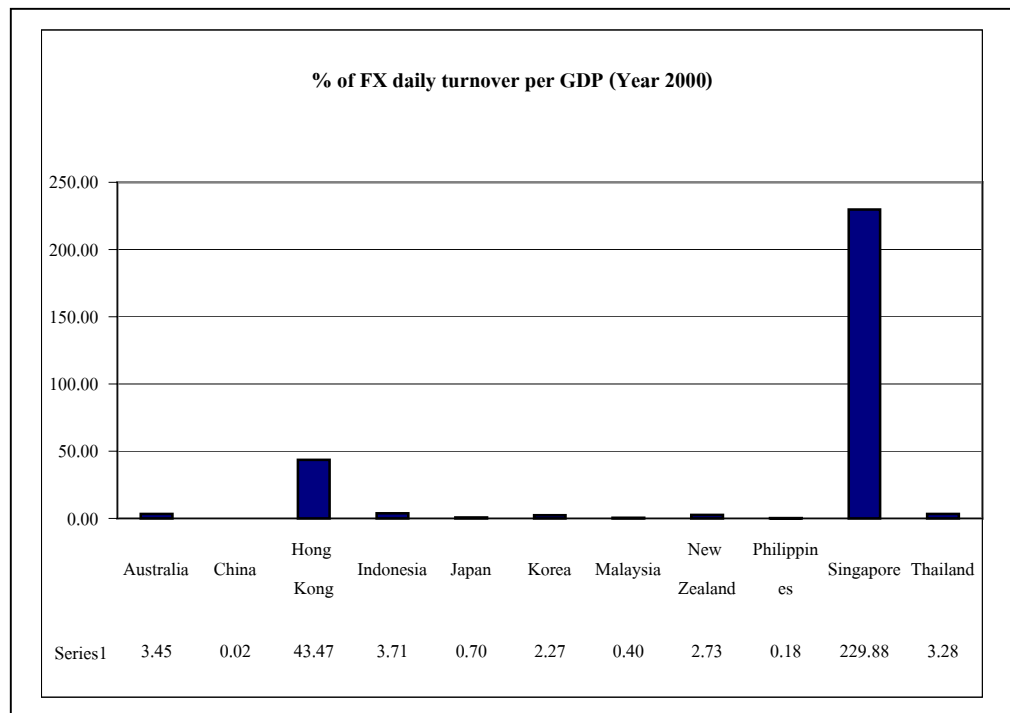
¹³ ตัวอย่างเช่นการปรับเปลี่ยนในส่วนที่เกี่ยวกับกฎระเบียบและพิธีการปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งระบบคอมพิวเตอร์และระบบการติดต่อสื่อสารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องกฎหมายที่รองรับการทำธุรกรรม Netting ซึ่งนับเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ต้องดำเนินการให้สำเร็จก่อนที่จะสามารถเข้าร่วมกับ CLS Bank

พิธีการปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งระบบคอมพิวเตอร์และระบบการติดต่อสื่อสารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ การใช้ CLS จำเป็นต้องพึ่งพาระบบเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้สมาชิกต้องลงทุนด้าน Infrastructure และ Staff รวมทั้งต้อง Reengineer Process ของธนาคารพาณิชย์นั้นๆ เพื่อรองรับระบบ CLS ซึ่งต่างจากระบบ Settlement เดิม ที่สำคัญคือ ระบบใหม่นี้ยังจำเป็นต้องเดินระบบคู่ขนานกับระบบ Settlement ปกติไปอีกระยะยาว เนื่องจากยังมีสกุลเงินจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ Eligible ที่จะเข้าร่วมในระบบ CLS system จากการคาดการณ์ของ CLS Bank พบว่า การชำระดุลธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ดำเนินการผ่านกลไกภายใต้ระบบ CLS system ในปัจจุบัน นั้น มีสัดส่วนประมาณ “หนึ่งในสี่” หรือ “หนึ่งในสาม” ของมูลค่ารวมในการชำระดุลธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ผ่านทุกระบบทั้งกลไกที่อยู่ในและนอกเหนือ CLS system (Trundle 2003)

นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงดังที่ปรากฏในรูปภาพที่ 13 ที่ว่า ปริมาณธุรกรรมด้านการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเมื่อเทียบกับ GDP ในกรณีของไทยนั้นมีสัดส่วนที่ต่ำกว่ามากเมื่อเทียบกับกรณีของประเทศอื่นที่เป็นสมาชิกของระบบ CLS ในปัจจุบัน โดยมีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 3 ในกรณีของไทย เมื่อเทียบกับกรณีของสิงคโปร์ และฮ่องกง ซึ่งมีสัดส่วนดังกล่าวประมาณร้อยละ 230 และร้อยละ 44 ตามลำดับ (BOT, 2001 & EMEAP, 2001) ดังนั้น ต้นทุนต่อหน่วย (Unit costs) ของไทยจึงมีแนวโน้มสูงกว่าเมื่อเทียบกับกรณีของสิงคโปร์ และฮ่องกง นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดในแง่ของธนาคารพาณิชย์ที่มีขีดความสามารถเพียงพอและพร้อมที่จะเข้าร่วมได้ ซึ่งเป็นผลทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยยังจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิง Correspondent banks เพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยลดความเสี่ยงด้านนี้ต่อไป ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศสามารถทำรายการผ่านสำนักงานใหญ่ของแต่ละธนาคารได้

Chart 13

The ratio of FX turnover to GDP in some countries

Source: BOT (2001) and EMEAP (2001)

ภายใต้สภาพเงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ยังไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างแน่ชัดในขณะนี้ว่า ผลประโยชน์สุทธิที่พึงได้ (Potential benefits) จากการให้เงินบาทเข้าร่วมกับ CLS Bank จะมียมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับต้นทุนส่วนเพิ่มที่สถาบันการเงินของไทยต้องแบกรับเพิ่มเติม (Potential costs) เนื่องจากยังขาดข้อมูลสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

(1) โครงสร้างต้นทุน (Cost profile) ที่เชื่อมโยงกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนระบบงาน (Adjustment costs) ของธนาคารพาณิชย์ไทยเพื่อให้ได้เกณฑ์ตามมาตรฐานของ CLS Bank

(2) ทิศทางแนวโน้มเกี่ยวกับ “Size and duration of FX Settlement exposure” ของธนาคารพาณิชย์ไทย

(3) แนวโน้มและระดับความเข้มข้นของการใช้ “Netting Arrangement” กับลูกค้า เพื่อเป็นเครื่องมือเสริมสำหรับการลดความเสี่ยงด้าน FX Settlement risk ของธนาคารพาณิชย์ไทย

ดังนั้น หากองค์กรที่เกี่ยวข้อง (อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ไทย) สามารถดำเนินการให้มีข้อมูลดังกล่าว รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพิ่มเติมได้ในอนาคตอันใกล้แล้ว ก็น่าจะมีผลทำให้สามารถศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียของการเข้าร่วมกับระบบ CLS Bank ในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

5. บทสรุปและนัยต่อนโยบายด้านการชำระเงินของไทย

บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงด้าน FX settlement risk ที่เกิดขึ้นจากธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และบทบาทของกลไกการชำระเงินแบบใหม่ที่ดำเนินการโดย CLS Bank ซึ่งเป็นกลไกที่พัฒนาขึ้นมาโดยใช้หลักการ PVP และสามารถลดความเสี่ยงในการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงทางด้าน Principal risk และ Credit risk นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นว่า กลไกการชำระเงินแบบใหม่ดังกล่าวเป็นกลไกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากยิ่งขึ้น แม้ว่าจะได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ในช่วงระยะอันสั้นเพียง 1 ปีเศษ ดังสะท้อนได้จากการที่มีสกุลเงินของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วเข้าร่วมเป็นสมาชิกหนึ่งในสกุลเงินของ CLS Currencies เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเป็น 14 ประเทศภายในสิ้นปี 2004 รวมทั้งการที่ขอดการชำระธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่ดำเนินการผ่านกลไก CLS system มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วมากในช่วงระยะเวลาอันสั้น โดยที่มูลค่าธุรกรรมได้เพิ่มขึ้นถึงราว 28 เท่า จากราว 50 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในช่วงเปิดใช้ครั้งแรกเมื่อเดือนกันยายน 2002 เป็นประมาณเกือบ 1,400 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในเดือนมีนาคม 2004

บทความนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงกรอบกลยุทธ์และทางเลือกต่างๆ ที่ทางการไทยสามารถประยุกต์ใช้ในอนาคตในการพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์จาก CLS Bank โดยได้สะท้อนให้เห็นว่าการเข้าร่วมในรูปแบบ *Third-party solution* แม้ว่ามีจุดอ่อนอยู่บ้าง แต่น่าจะเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด เมื่อเทียบกับทางเลือกรูปแบบอื่นๆ หากจำเป็นต้องเข้าร่วมกับ CLS Bank ในอนาคต โดยได้สะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขและประเด็นด้านความพร้อมต่างๆ ที่ทางเลือกนี้มีมากกว่าทางเลือกอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเลือกนี้ไม่มีข้อกำหนดที่ให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องเป็น Settlement bank ซึ่งทำให้สามารถใช้ประโยชน์จาก CLS system ได้ โดยที่ยังไม่ต้องเร่งรีบดำเนินการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะกฎหมาย Finality และกฎหมาย Netting ที่สำคัญคือ ทางเลือกนี้ไม่มีข้อกำหนดที่ให้เงินบาทเป็น Eligible currencies ใน CLS system ซึ่งทำให้ทางเลือกนี้มีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ จากการที่สามารถใช้ประโยชน์จาก CLS system ได้ โดยที่ยังไม่จำเป็นต้องมีธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมเป็น Settlement bank ในการทำหน้าที่เป็น Liquidity providers ตามเงื่อนไขของ CLS Bank ซึ่งหากไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว ก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะง่ายนักสำหรับธนาคารพาณิชย์ไทย

แม้ว่าการประยุกต์ใช้กลไก CLS สำหรับการชำระดุลและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีแนวโน้มว่า จะก่อให้เกิดผลพวงเชิงบวก (Potential benefits) หลายประการ โดยเฉพาะการช่วยลดความเสี่ยงทางด้าน Principal risk และ Credit risk ให้กับคู่ค้าของประเทศที่เข้าร่วมกับ CLS Bank ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่จากประสบการณ์ของประเทศที่เข้าร่วมพบว่า ระบบ CLS system ยังมีความซับซ้อนทางเทคนิคมาก ซึ่งทำให้การเข้าร่วมในบางรูปแบบ โดยเฉพาะในรูปของ Settlement members ต้องลงทุนในระบบและเจ้าหน้าที่สูง เพื่อให้สามารถรองรับธุรกรรมใน CLS system ได้ นอกจากนี้ สกุลเงินไม่น้อยก็ยังชำระดุลนอกระบบ CLS system ทำให้เป็นเรื่องที่ยังไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนในขณะนี้ได้ว่า ผลพวงเชิงบวกและประโยชน์ต่างๆ ที่ประเทศกลุ่มตลาดเกิดใหม่ (Emerging economies) คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมกับ CLS Bank นั้น จะมีมากกว่าต้นทุนต่างๆ ที่ต้องแบกรับเพิ่มขึ้น (Potential costs) โดยเฉพาะต้นทุนด้านค่าธรรมเนียมแรกเข้า ต้นทุนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนระบบงาน (Adjustment costs) ของสถาบันการเงินไทย ต้นทุนที่เชื่อมโยงกับปริมาณธุรกรรมในช่วงระหว่างวันทำการ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากขณะนี้ธนาคารกลางของประเทศกลุ่มตลาดเกิดใหม่หลายแห่ง รวมทั้งธนาคารกลางของไทยด้วยได้รับการติดต่อจาก CLS Bank ทั้งในกรณีของประเทศที่สกุลเงินอยู่ในระบบดังกล่าว และประเทศอื่น¹⁴ จึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องติดตามพัฒนาการและความคืบหน้าของ CLS system อย่างใกล้ชิด โดยในส่วนของธนาคารกลางก็เพื่อให้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการกำหนดกรอบกลยุทธ์นโยบายการชำระเงินของไทยที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพขั้นสูงให้กับระบบการชำระเงินของไทยต่อไปในอนาคต ในขณะที่ในส่วนของธนาคารพาณิชย์ภาคเอกชนก็เพื่อให้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาเข้าร่วมกับ CLS Bank ในรูปแบบใด/รูปแบบหนึ่งต่อไปในอนาคต

จากการพิจารณาพัฒนาการใหม่ๆ ของ CLS Bank ที่ปรากฏในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่า จำเป็นที่จะต้องติดตามอย่างใกล้ชิดใน 5-6 ประเด็นหลักเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์สำหรับประกอบการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกต่อไปเกี่ยวกับ Critical factors ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐ และธนาคารพาณิชย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาประเด็นด้านช่องทางการเข้าร่วมกับ CLS Bank ดังนี้

¹⁴ ในช่วงต้นปี 2004 ที่ผ่านมจนถึงปัจจุบัน สถาบันการเงินต่างประเทศชั้นนำหลายแห่ง อาทิ The Bank of New York, ABN Amro และ CitiBank ต่างได้จัดส่งทีมงานและเจ้าหน้าที่เข้ามาติดต่อหารือกับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นระยะๆ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดกรอบกลยุทธ์ของสถาบันการเงินเหล่านั้น

ประเด็นแรก จำเป็นต้องพิจารณาว่า จากแนวโน้มการเติบโตอย่างรวดเร็วของ *CLS system* ในปัจจุบันนั้น จะส่งผลกระทบต่อเชิงลบมากน้อยเพียงไรต่อธนาคารกลางและตลาดเงินของประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วมกับ *CLS Bank* โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการ discriminate ในรูปของราคาของ Bid-Ask Spread ในตลาดซื้อขายเงินตราระหว่างประเทศ หากแนวโน้มดังกล่าวเกิดขึ้นจริงก็ย่อมมีส่วนในการเพิ่มต้นทุนทางการตลาดของสถาบันการเงินที่ยังมิได้เข้าร่วมกับ *CLS system*

ประเด็นที่สอง จำเป็นต้องพิจารณาว่า มีแนวโน้มมากน้อยเพียงไรที่ธนาคารกลางของกลุ่มประเทศเกิดใหม่ รวมทั้งธนาคารกลางของไทยสามารถใช้บริการ *Third Party Services* ของ *BIS* จากข้อมูลเบื้องต้นในปัจจุบันพบว่า *BIS* ไม่มีความประสงค์ที่จะให้บริการในลักษณะดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่คุ้มค่าเชิงพาณิชย์ เนื่องจากเล็งเห็นว่า จะมีปริมาณธุรกรรมไม่มากพอ อย่างไรก็ตาม การร้องขอของสมาชิกบางส่วน ทำให้ *BIS* ต้องดำเนินการพิจารณาทบทวนใหม่ในขณะนี้

ประเด็นที่สาม จำเป็นต้องพิจารณาว่า ความเสี่ยงด้าน *FX settlement risk* ที่สถาบันการเงินของไทยเผชิญอยู่ในขณะนี้ มีทิศทางปรับตัวในลักษณะเช่นไรในระยะปานกลาง รวมทั้งสถาบันการเงินของไทยมีความคล่องตัวมากน้อยเพียงไร ในการเลือกใช้เครื่องมือและช่องทางอื่นๆ เพื่อลดความเสี่ยงด้าน *FX settlement risk*

ประเด็นที่สี่ จำเป็นต้องพิจารณาว่า มีแนวโน้มมากน้อยเพียงไรที่ผลประโยชน์สุทธิจากการเข้าร่วม *CLS Bank* จะเป็นบวกในระยะปานกลาง โดยนอกจากจำเป็นต้องพิจารณาถึงต้นทุนด้านค่าธรรมเนียมแรกเข้า (*Entry cost*) จำนวน 5 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ไทยเข้าร่วมเป็น *Settlement bank* แล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนระบบงาน (*Adjustment costs*) ของสถาบันการเงินไทย นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่กับการติดตามกลไกการชำระเงินที่เป็น *Cross-border* อื่นๆ อาทิ *HK-PVP* ว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทดแทนกลไกตามระบบ *CLS system* ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า แต่ให้ผลประโยชน์ที่ใกล้เคียงกันหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ห้า จำเป็นต้องพิจารณาว่า สถาบันการเงินของไทยมีความพร้อมมากน้อยเพียงไรในการเข้าร่วมในระบบ *CLS* เพื่อใช้ประโยชน์ในการลดความเสี่ยงด้านการชำระคูลและการส่งมอบธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ จากข้อมูลเบื้องต้นในปัจจุบันพบว่า สถาบันการเงิน

ของไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมในระบบ CLS ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่คุ้มค่าเชิงพาณิชย์ เนื่องจากเล็งเห็นว่า ยังมีปริมาณธุรกรรมไม่มากพอ โดยมีปริมาณธุรกรรมด้านการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ คิดเป็นสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 3 ของ GDP ในกรณีของไทย ซึ่งนับเป็นสัดส่วนที่ต่ำกว่ามากเมื่อเทียบกับกรณีของประเทศอื่นที่เป็นสมาชิกของระบบ CLS ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับกรณีของสิงคโปร์ และฮ่องกง ซึ่งมีสัดส่วนดังกล่าวประมาณร้อยละ 230 และร้อยละ 44 ตามลำดับ

อย่างไรก็ดี จำเป็นต้องพิจารณาศึกษาต่อไปว่า พฤติกรรมและมุมมองของสถาบันการเงินของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมใช้บริการของ CLS Bank จะแปรเปลี่ยนไปในลักษณะใดในอนาคต ในกรณีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางด้านสภาพแวดล้อมบางอย่าง ที่ส่งผลกระทบต่อน้ำหนักของปัจจัยที่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์ Cost-Benefit ของการเข้าร่วมกับ CLS Bank โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ (1) แนวโน้มธุรกรรมการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ (2) พลังผลักดัน (Market force) จากกลุ่มประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมแล้ว รวมทั้ง (3) ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมในระบบ CLS Bank ในระยะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย:

- สาขัณฑ์ ปริวัตร และ รังสรรค์ หทัยเสรี (2545), “บทบาทของธนาคารกลางกับการลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน: ประสิทธิภาพและผลการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ในกรณีของไทย”, รายงานเศรษฐกิจรายไตรมาสธนาคารแห่งประเทศไทย, ปีที่ 1, เล่มที่ 4 (ไตรมาส 4) หน้า 11-43.
- สาขัณฑ์ ปริวัตร และ รังสรรค์ หทัยเสรี (2547a), “การชำระเงินมูลค่าสูงภายใต้ระบบบาทเนต: มิติสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการเงินไทย และบทบาทของธนาคารกลาง”, **Chulalongkorn Review**, ปีที่ 16, ฉบับที่ 63, หน้า
- สาขัณฑ์ ปริวัตร และ รังสรรค์ หทัยเสรี (2547b), “บทบาทและประสิทธิภาพของธนาคารแห่งประเทศไทยกับการลดความเสี่ยงและการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการชำระเงินของไทย”, รายงานระบบการชำระเงินปี 2546, หน้า 72-81.

ภาษาอังกฤษ:

- Bank of International Settlements (2002), **Triennial central bank survey of foreign Exchange and derivatives market activity 2001**, March.
- Bank of International Settlements (2001), “**Core Principles for Systemically Important Payment Systems**”, CPSS Publications No. 4. Basel: BIS, January.
- Bank of International Settlements (1990), **Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten Countries** (the “Lamfalussy Report”), Basel: BIS, November.
- Bank of International Settlements (1998), “**Reducing Foreign Exchange Settlement Risk: A Progress Report**”, Report Prepared by the Committee on Payment and Settlement Systems of The Central Banks of the Group of Ten Countries. Basel: BIS, July
- Bank of International Settlements (1996), “**Settlement Risk in Foreign Exchange Transactions**”, Report Prepared by the Committee on Payment and Settlement Systems of the Central Banks of the Group of Ten Countries (the “Allsopp Report”), Basel: BIS, March.
- Bank of Thailand (2001), **Survey of Foreign Exchange Settlement Practices in Thailand**, December.

- Bank of Thailand (2003), **Report on the Financial Transactions via the BAHTNET System**, Payment Systems Group's Monthly Report, various issues.
- CLS Third Party Survey** (2003), Survey conducted by Atos Odyssee Management Consulting, France
- EMEAP Working Group on Payment and Settlement Systems (2001), **Foreign Exchange Settlement Risk in the East Asia-Pacific Region**, December.
- Galati, Gabriele (2002), "Settlement risk in foreign exchange markets and CLS Bank", **BIS Quarterly Review**, December, pp.55-65.
- Greenspan, Alan (2003), "The payment system in transition", **BIS Review**, 46/2003.
- Kahn, M. Charles and William Roberds (2000), "**The CLS Bank: A Solution to the Risks of International Payments Settlement?**", Working Paper Series, Federal Reserve Bank of Atlanta, November.
- Koleba, Williams (2004), "**CLS Services: General Update and Processing Impact Discussion**", Report Prepared by Staff of the Bank of New York, New York, February.
- Pariwat, Sayan and Rungsun Hataiseree (2002), "Risk Reduction in the Payment System and the Role of the Central Bank: Thailand's Recent Experience", **Bank of Thailand Quarterly Bulletin**, Vol. 42, No. 4, pp. 59-95 <<http://www.bot.or.th/>>
- Pariwat, Sayan and Rungsun Hataiseree (2003), "The use of cash, cheque and electronic payment services in Thailand: changes and challenges for efficiency enhancement", **Chulalongkorn Review**", Vol. 16, No. 61, pp. 46-109.
- Pariwat, Sayan and Rungsun Hataiseree (2004), "Managing payment and settlement system reform: a Thai perspective", **Thammasat Economic Journal**, Vol. 22, No. 1, March, pp. 69-112
- Norge Bank's Annual Report on Payments System (2001)
- The Asian Banker Journal (2002), "**New opportunities are developing now that CLS is live**", December, pp. 33-44.
- Trundle, John (2003), "The continuing need to reduce foreign exchange settlement risk", **CLS Brief**, No.7, October, p.3